

Poština plačana v gotovini.

DRAMA

LETO I.

ŠT. 4

DECEMBER
1933

VSEBINA:

F. S. Finžgar: „Teater“. — Drama v svojem delu. — Ivo Grahor: Ljudsko gledališče. — Opera in opereta na ljudskih odrih. — Milan Skrbinšek: Šminkanje. Odrske vaje za diletante. — F. D.: Dva obiska v največjem filmskem ateljeju Evrope. — Ferdo Delak: Domača filmska produkcija. — F. D.: Politično gledališče. — Gledališko poročilo. — Mariborsko gledališče. — Filmsko poročilo. — Glasovi naših odrov. — Urednika poročata. — Uprava poroča. — Vprašanja in odgovori.

Revijo „Dramo“ (mesečno revijo za ljudske igravce) izdaja konzorcij: Založba „Drama“, Ljubljana, Tržaška c. 10. I., predstavnik Joža Vombergar, Ljubljana, Pražakova ulica 10. I. — Urejujeta: Jože Kranjc (teoretični del) in Joža Vombergar (praktični del). Odgovorni urednik je Joža Vombergar, Ljubljana, Pražakova ul. 10. I. Uredništvo in uprava sta na Tržaški cesti 10. I., Ljubljana. Urednika poslujeta od 10. — 12. ure dopoldne in od 4. — 6. ure popoldne. Uprava posluje od 8. — 12. ure dopoldne in od 3. — 6. ure popoldne.

Tiska tiskarna Slatnar, d. z o. z. (L. Vodnik in A. Knez) v Kamniku.

Rokopisi se sprejemajo (za naslednjo številko revije) do 20. vsakega meseca. Rokopisi se ne vračajo (razen na izrecno željo).

Naročnina revije Drame je celoletno (če se plača naenkrat) Din 50.—, polletno (v dveh obrokih) Din 27.—, četrletno Din 14.—, mesečno Din 6.—. Za Koroško veljajo iste cene.

Ljudski igravci in režiserji! Poslužite se pouka, ki vam ga nudi
Dopisni dramatski tečaj!

Temeljita izobrazba v odrskih vprašanjih je najboljša pot do uspeha!

„Teater“

Ko so hodili po slovenski domovini prek odrov kralj Herod, kmet in fotograf, lurška pastirica pa še razne nemške in francoske grofinje, me je zares srce bolelo. Kmet je bil podaján kot obiectum fonebile za buržuazijo, kmečko dekle se je nakomatalo za lurško Devico, kravarica, v prirodi vredna občudovanja, je šarila z vlečko po deskah — ti moj Bog, komedijontarji brez medveda, burkasti „teater“, kakor si ga le misliti morete! Ne da bi imel kako ambicijo, ne da bi preglodal vse postave in pravila, kako in kaj naj se piše za dramo, sem v jezi in bolečini napraskal v 12 urah Divjega lovca. (Prav neposredni vzrok je bil še drugi, o katerem tu ne bom govoril.) Vrgel sem liste v veter, naj jih raznese kamorkoli. Še malo mi ni bilo mar, da napišem dramo, igro; izpisati sem si hotel le bolečino iz srca.

In od takrat? — Kdor ni preživljal nepopisnega napredka, menda na globusu nepoznanega, kakor se je razvijalo dramatsko življenje pri nas Slovencih, ta ne more dovolj in dostojno oceniti umetniške višine našega ljubljanskega Narodnega gledališča, ne more doumeti, kako je kar danes in jutri zraslo 300 in več odrov po deželi. In nič več niso bile to igre pod kozolci, kamor so pripotovali Herodeži, karikirane svetnice in po gnoju dišeče kravarice. Na teh odrih je bilo življenje, kulturno razgibajoče življenje, ki je lilo v množice naroda. Premnogi ti podeželski odri so bili tehnično tako odlični, da bi bili v čast mestu. Igravci niso več po šolsko deklamirali, premnogi niso več podajali le sebe, svoj naravni karakter: so že ustvarjali. In če se je že režiserju posrečilo, da je vloge določil takim, ki jim je sam Bog že napisal take vloge v življenje, je tudi najpreprostejši oder dal toliko srca in duše, da si ga bil vesel.

In prečudno. Tako trdijo in tako skušamo: Dramatika je vrh knjižne umetnosti. A vendar sem dobil sila rokopisov ljudskih iger, ki so jih pisale žuljave roke naših fantov. Kako to? Oder jih je prebudil in navdušil. In še to: saj je naše življenje vendarle večni teater. Vedno igramo: *dialog, geste, mimika, gibi, krik, jok, ljubezen, sovraštvo . . . sama večna igra. Ni čuda, da kakršnakoli storija ali dogodivščina zapelje človeka; sede, piše ogovor in odgovor — pa misli, da piše dramo. In vendar je drama, tragedija, raketa, ki sfrči s tenko, ognjeno nitko v zrak, tam pa se nujno razpoči v tisoč isker in barv, ki so že vse bile v zametku rakete. Kdo jih bo prožil med nami?

F. S. Finžgar.

Franc S. Finžgar,
slovenski pisatelj in dramatik

„Drama“ v svojem delu.

Z nekako tesnobo, čeravno z živo vero v srcu smo gledali v bodočnost ob ustanovitvi Založbe Drame. Zakaj v dobi današnje krize in neurejenosti je ustanavljanje takele založbe vendarle riskantna stvar in nikakor ni bilo neupravičeno nezaupanje naših prijateljev tu in tam, češ, ali se bo v poplavi vsemogočih revij, ki jih bruhajo razne ustanove na dan, mogla uveljaviti še ena, nova revija? Toda ena stvar je, na katero oni pri tem morda niso pomislili: da je kljub tolikim revijam in publikacijam, kot jih izhaja danes, zevala prav tu velika vrzel, ki bi ne bila izpolnjena kljub temu, če bi se število drugih ustanov in njih revij in publikacij podesetorilo. Odmev izida naše revije je potrdil, da je bila ta naravnost nujno potrebna.

Ganljivo je brati nešteta topla in navdušena priznanja odrov in kulturnih delavcev od vseh strani. „ . . . ustanova, kot je „Drama“, nam je bila na moč potrebna. Zdaj razumemo, da je vaš namen iskren in da nam resnično želite pomagati. Dolgo smo pričakovali, da se bo našel kdo, ki bo uvidel to kričečo potrebo naših podeželnih odrov in bo vpeljal nekaj takega, kot je zdaj ta revija. — „ . . . Bili smo popolnoma prepuščeni, nikdo se ni resno brigal za nas. Preigrali smo že mnogo iger, pa smo čutili, da vendar nismo mnogo napredovali. Igrali smo po svoje, pa smo dobro vedeli, da nam manjka poglobitvega, to je, prave odrske izobrazbe. Ko smo dobili Vašo revijo, smo jo z navdušenjem sprejeli. Brali smo jo iz rok v roke in težko pričakujemo prihodnje številke. Prosimo vas samo eno, nadaljujte tako, kot ste začeli in ne nehajte za nobeno ceno! . . .“ — Mogel bi priobčiti za celo številko podobnih izjav in priznanj najodličnejših kulturnih delavcev.

Danes je „Drama“ ob četrti svoji številki, sredi svojega dela, ko mirne duše lahko rečemo, da je „Drama“ prodrla in si osvojila srca vseh, ki jim je do resnega dela na odru, do resničnega napredka in dviga naše narodne kulture. Danes skoraj ni več resnega ljudskega odra, ki bi ne bil naš član in skoraj ni resnega, k napredku stremečega ljudskega igravca in režiserja, ki bi ne bil z dušo in srcem član „Drame“. Vsi oni pa, ki morda še z nezaupanjem gledajo na naš pokret, pa bodo kmalu spoznali, da je njihovo nezaupanje odveč in da je samo njihova škoda, če ne pristopijo. Da je „Drama“ na pravi poti, ne dokazujejo samo številna priznanja, temveč tudi dejstvo, da ima svoje člane in zastopnike po vsej deželi, pa tudi izven mej države: v Franciji, Westfaliji, Nizozemski, Belgiji, Severni in Južni Ameriki, da, dva celo v Južni Afriki.¹⁾

Sodelavci „Drame“ so načeli v prvih številkah važna odrska vprašanja, deloma teoretičnega, deloma praktičnega značaja. Vendar se mi zdi, da je bilo teoretiziranje nekoliko preveč, zato se bomo omejili v sledečih številkah predvsem na praktična vprašanja (režija, šminkanje, odrske vaje, scenerija itd.); važna in za odre naravnost potrebna bo razprava (pouk) o

¹⁾ Slovenci so menda res po vsem svetu.

režiji, ki ga bo začela prinašati že prihodnja številka. Važni pa bodo tudi članki o avtorskem zakonu (kaj ta zahteva od odrov), spored iger, ki jih odrom moremo priporočiti ter članek o ustroju odra. Radi obilnega gradiva bomo priobčali poročila naših odrov v posebni prilogi, kajti mi želimo vsem ustreči, če pa priobčamo poročila le nekaterih, drugim ne bo prav (poročil imamo že za dve polni številki!). Zato je bolje, da prostor v reviji izpolnimo s stvarmi, ki odrom več koristijo. Toliko že danes v vednost, odrom pa bo gotovo ljubše, če bodo imeli posebno prilogo.

Revija nudi in bo nudila odrom kar največ možnosti za njih izobrazbo. Vendar pa je založba ustanovila za vse, ki se žele še temeljiteje izpopolniti v igravski in režijski umetnosti, poseben tečaj s pomočjo dopisovanja. Tu se vrši pouk pod najboljšim strokovnim vodstvom s tem, da se udeležencem pošiljajo lekcije, ki jih ti preštudirajo in izvršujejo z ozirom na nje stavljene naloge. Po končnem tečaju se bo vršil za vse še nekajdnevni ustni tečaj.

V kratkem izidejo v presledku štiri ljudske igre, ki jih bodo odri prejelji vsako v treh izvodih. Pri teh so odri oproščeni avtorskih tantijem.

Kakor smo napovedali že v prvi številki, se je pod okriljem Založbe Drame osnoval slovenski film. Mnogi so mislili — od nekaterih strani se je to celo namenoma govorilo, da je to le naš trik, s katerim skušamo pridobivati naročnike. Prav radi tega, da se ognemo takim neupravičenim očitkom, smo s stvarjo pohiteli in ustanovili od Drame neodvisno podjetje v obliki zadruga. In tako obstaja danes že registrirana zadruga „Triglav“ s pripravljeno zvočno aparaturo ter prične v najkrajšem času s snemanjem krajših filmov, za spomlad pa si je nadela nalogo, snemati Finžgarjevega „Divjega lovca“ in Jurčičevega „Desetega brata“. „Drama“ je prevzela nalogo, pripraviti in vzgojiti za to zadostno število sposobnih ljudskih igravcev. Zato je čisto odveč vsaka sramežljivost ali nezaupanje in naj se vsi, ki žele sodelovati in se čutijo sposobne, čim prej priglasijo. Vsako nedeljo se vrši pod vodstvom režiserja M. Skrbinška filmski tečaj; za vse tiste pa, ki stanujejo izven ljubljanske okolice, pa bo to nalogo vršil Dopisni dramatski tečaj (izpopolnjen z ustnim tečajem, ki se bo vršil od časa do časa v Ljubljani). — K zadrugi „Triglav“ more pristopiti vsakdo kot član z enim ali več deleži.

„Drama“ je mlada ustanova. Zato je jasno, da pri taki ustanovi še ni tistega reda ozir. točnosti, kot je mogoče pri že vpeljani, starejši ustanovi. Vendar pa bo tudi ta skoraj prišla v tisti tir, ki je potreben za brezhibno delovanje. Vsi, ki jim je taka ustanova zares pri srcu, gotovo ne bodo zamerili kaki začetni netočnosti, temveč bodo dobrohotno podprli njeno najboljšo voljo s tem, da ji to oprostijo (saj se kaj takega primeri tudi stari ustanovi). Založba bo storila vse, da izpolni ves svoj program.

Prihodnje leto bo priredila „Drama“ kongres ljudskih igravcev s tekmami odrov in posameznih igravcev ter s prireditvami v velikem obsegu. Do tedaj bo „Drama“ postavila svoj temelj, na katerem bo potem na podlagi sklenjenih resolucij gradila dalje za procvit in napredek naše narodne kulture. —

Ivo Grahor:

Ljudsko gledališče.

Gledališče je čudež.

Doslej so pri nas učeni go-spodje pisali tudi o ljudskem gledališču in sicer so navadno pričenjali takole:

Naš narod ima poseben dar za dramatsko umetnost itd.

Ali je bilo res, da smo imeli Slovenci več daru za to umetnost, ne vem. Danes bi se jaz skoraj ne upal zapisati takšnega stavka, ker smo med tem časom spoznali na svetu marsikaj novega in se že zato zmerom pohvalimo bolj previdno, tudi takrat, ko bi se mogoče prav lahko in z veliko pravico. Z gledališčem pa je tako, da si naših časov brez njega ni mogoče predstavljati. Gledališče ni naša iznajdba in ga imajo vsi narodi sveta, neka-

teri manj, drugi več. V mestih se je bolj razmahnilo in razvilo kakor na deželi. Skoraj vsi narodi pa imajo svoja gledališča tudi na deželi in v delavskih krajih ter jih imenujejo ljudska gledališča. Nekateri ljudje mislijo, da je ljudsko gledališče nekaj drugega kakor mestno. Pravijo, da je na vasi že vsaka majhna gledališka predstava velik uspeh, ljudstvo pa da se je kulturno izkazalo, ko je napolnilo dvorano. Zelo veseli so, da narod lahko pohvalijo.

Ce dobro premislimo, je pa vse to zelo naravno. Ljudstvo si prav nič ne domišlja, da je kaj boljše zato, ker hodi v gledališče, ker rado vidi igre. Še zabava mu je, in dan, ko je v vasi igra, je nekakšen praznik. Igra je prav za prav dosti več kakor zabava. Ne vem, kako bi rekel, ampak brez lepih iger si današnjega človeštva sploh ne morem misliti in predstavljati. Kakor nekoč, že v davnih časih, tako si tudi mi sestavljamo z umetnostjo nekaterih zmožnih ljudi, igravcev in pisateljev, posebno življenje, poseben svet, kjer ni več nejasnosti o lepoti in resnici. Tudi mi si ustvarjamo svet naših svojih predstav, misli, želja in ciljev. Veliko laže nam je, če vidimo življenje od blizu, takšno, kakršno je; veliko laže, če vsaj kolikor toliko vidimo človeka brez krinke dneva in njegovo dušo, kakršna je. Vse to nam pa more dati samo umetnost in najlepše še gledališka umetnost, kjer človeka obenem vidimo, slišimo, čutimo z njim kot z živim, ker je živ. Saj prav to je umetnost igravca, da tako živi človeka, katerega igra, kakor da je on sam tisti, tisti junak ali pa žrtev. Igravec seveda ni ne junak ne

žrtev. Njegovo osebno, prejšnje in poznejše življenje nas med igro nič ne briga. Igravec je lahko vsak izmed nas. Enako je lahko vsak izmed nas pisatelj, kipar ali slikar. Prav to pa je čudežnost umetnosti: v nji je važen samó tisti ustvarjeni, čudežni, obenem pa globoko v nas zasidrani, resnični, globoko resnični svet. Tako je tudi gledavec lahko vsak človek, da le začuti v sebi to resničnost.

Razlika med mestnim in ljudskim gledališčem je torej lahko prav majhna in zunanja, niti ni treba, da bi sploh bila kakšna razlika. Umetnost je samo ena. Ljudje pa so seveda različni in so različni v raznih časih, pa tudi med vasjo in med mestom in delavsko kolonijo je velika razlika. Te razlike seveda vplivajo tudi na gledališče. Kjer je več ljudi skupaj, si lahko uprizore tudi najtežje in najlepše igre, da lahko igrajo tudi s petjem in glasbo. Tako so nastala mestna gledališča. V njih je že tako lepo, da si lepših skoraj ne moremo misliti. Ampak to je zunanost. Notranje so tudi za takšna gledališča dobri in slabi časi. Včasih manjka dobrih iger, včasih igravcev, včasih pa tudi gledavcev. Prav v zadnjih letih slišimo povsod pritožbe, da mestna gledališča propadajo. Posebno jim manjka dobrih novih iger in gledavcev, ki bi plačali visoke vstopnine za velike stroške mestnega gledališča. Nastala je tako zvana gledališka kriza. Mestno gledališče ne more več živeti v mestu, za deželo pa ni. Moderen mestni oder je namreč že silno zamotana, komplicirana naprava, sestavljena po najnovejših izumih za premikanje sten in drugih predmetov, za razsvetljavo in boljše prenašanje glasov (zvočnih valov). Vse to je za udobno gledališko dvorano potrebno. Te naprave so pa stalne, ne morejo se prenašati. Gledališče je stalno in če ne more več kriti svojih stroškov, mu treba pomagati z javnim, občinskim ali državnim denarjem. Večina mestnih gledališč ima državno podporo, razen tega pa morajo igravci še bolj pridno delati in igrati se mora vsak večer, čeprav so plače zmerom manjše. Poklicni igravec je odvisen od teh gledališč, ker od tega in samo od tega poklica živi; tudi mestni igravec je stalen. Nekod so jih kar podržavili.

Kaj pa ljudsko gledališče? Pri njem tega ni. Nihče ne skrbi, kaj je z njim. Če je, je; če ga ni — ga pa ni. Nekod je že bilo, pa ga ni več, drugje so si ga pravkar ustanovili in se hvalijo z njim. Včasih se človeku zdi, kakor da je skoraj vseeno, ali ima kmečki kraj svoj oder, ali pa ne. Nered in sama slučajnost gospodarita z njim. Seveda je potem treba posebne ljubezni za stvar, da gledališče vobče nastane in treba je ljudi, ki se žrtvujejo. In če to pomislimo, je tudi res čudež, da imamo vendarle precej podeželskih odrov in društev, ki za to skrbe, da ljudstvo ni brez iger. Toda ta nered in ta slučajnost prav nič ne kažeta, da ima narod poseben dar za dramatsko umetnost, sicer bi moral nered kmalu nehati in bi se na deželi ustalilo nekoliko močnih gledališč, da bi ljudje romali tja in se tudi po pravici veselili takšnega romanja. Ob vsaki priložnosti pa bi si ogledali še gledališče v mestu. Tega veselega uspeha naše „nadarjenosti“ pa ni. Tudi naše ljudsko gledališče je v nekakšni krizi. Bolno je, ker ne napreduje takó, kakor bi moralo.

Za pregled in oceno naših ljudskih odrov se mi zdi najboljša primerjava z mestnim gledališčem. Mestno mora imeti natančen proračun, držati se mora številke, in kadar številke ne gredo skup, je denarna kriza. Hitro se prično razprave in se zbere denar (pa včasih ne tako hitro), da se gledališče z vleče iz krize. Na deželi tega ni. Za oder skrbi tu majčkeno družtvice in kakšen mlad fant. Ima samo idealizem, kakor pravijo. Oder se že kako zbije, kulise se kako napno in prepleskajo, pa je prva krstna predstava. Potem igra družinica vaških igravcev še enkrat ali dvakrat. Oni fant ali učitelj dobi pohvalo s kratko notico v kakem časopisu, društvo si za beleži uspeh in napredek. Nato čakaj novega idealista.

Večini vaških gledaliških odrov manjkajo potrebne naprave in potrebščine. V dobrih časih se najdejo ljudje-igravci, ki vse drobnarije sami nakupijo in — tudi porabijo. Za naprave ni denarja. Navadno se zbira v vasi denar za gasilski ali društveni dom, ali za karkoli, gledališki idealisti morajo molčati in čakati. Kjer se končno kolikor toliko uredi oder, je še le začetek ljudskega gledališča. In to gledališče je odvisno od mladine. Mladina naj se le ukvarja, ampak za resnega človeka to ni. Resni ljudje pridejo samo takrat zraven, ko je uspeh na krožniku.

Iz približno takšnih razmer je nastalo slovensko ljudsko gledališče. Več ali manj so tako nastali vsi odri v vaseh. V našem kraju na primer niti toliko nismo spravili skupaj, marveč je samo gospod župnik l. 1910. z Marijino družbo in z najbolj siromašno opremo priredil igro Svete Bernardke. Igrali so v starem, napol podrtem gradu, ki ima veliko dvorano. Prostor je bil pa sicer malo pripraven, z enakimi stenami, dočim so boljše dolge dvorane. Okna smo zadelali s krajniki, ker niso imela stekla in ker so igrali igro popoldne. Ljudstva se je natrlo. Še po stenah smo se obešali. Petrolejeva svetilka se je dušila, toliko nas je bilo. Sama sreča, da ni nastal požar, kajti edini izhod je bil ozek in nedostopen. Tudi na odru za zavesami so se dolgo v poltemi pripravljali, preden je bilo kaj. Zastori so se parali. Med igro smo včasih razumeli kakšno besedo, večine pa sploh ne. Brez pravega pojma smo zijali. Spominjam se deklic s srpi, lurške Matere božje in ladje na razburkanem morju — ki je bila star koš, nekoč otroški voziček. Dvakrat se je zateknil, pa so ga nevidne sile vendar spravile čez. — Od takrat niso igrali v naši dolini (v vsej fari ali desetih vaseh) nikdar več. Tudi okolica ne prireja iger. Nadarjenost našega ljudstva se pa ne more povečati tudi zato, ker Italijani ne dovolijo nobenega društva. Kinov pri nas ni in ničesar ni. — V Jugoslaviji pa so med tem lahko nastala lepa prosvetna društva in imajo mnogo ljudskih odrov, še boljših kakor so bili mnogi na Krasu in po Goriškem pred vojno ter po vojni do l. 1924.

Še leta 1923. sem bil v Vipavi na pevski prireditvi učiteljskega društva. Njihov zbor je bil močan in odličen. Saj so napravili celó turnejo po italijanskih mestih. Po koncertu je bila v Vipavi tudi pevska tekma. Udeležilo se je tekme menda 16 društev. Razen tega pa so učitelji uprizorili nekaj dramatičnih slik iz Cankarjevega Hlapca Jerneja. Spominjam se, da so bili

to dobri igravci in tudi dvorana je bila lepa. Iz takšnih prosvetnih in pevskih društev je nastajalo pravo ljudsko gledališče. Sodelovali so navadno duhovniki, učitelji in učiteljice. Glavne moči slovenskega ljudskega gledališča pa so domači trški, kmečki in napol učeni ljudje, posebno mladina. Ti vsi skupaj vedó, kaj je gledališče in drže ljudski oder pokonci.

Pri trdnih prosvetnih društvih se često pozna, da ne vedó prav, kako voditi ljudsko gledališče. Dve stvari jih pred vsem mučita: kje dobiti dobrih igravcev in režiserja, in kako izbirati igre. Pa z režiserjem še gre. Povsod živi kak učitelj, kaplan ali bolj podjeten fant. Le igravcev ne more najti ali ne zna izbrati. Začetek je gotovo težak.

Za igravce je najbolje vzeti ljudi, ki radi berejo lepe knjige in že znajo brati drame. Posebno pripravne ljudi pa spoznamo že po vedenju in govoru. Mnogi kmečki ljudje so veliki ljubitelji umetnosti in mnogi zelo nadarjeni za igranje. Vendar pa se nadarjeni včasih ne dadó preprostiti za udeležbo — žali jih to, da ljudje premalo cenijo gledališče. Iz nadarjencev nastanejo zelo radi in kmalu zagrenjenci, ki radi norce brijejo iz vsega. Vse te talente si bo gledališče izkopaló in si jih pridobilo šele takrat, ko bo na pravi poti. Podobni so tistim očancem na vasi, ki priznajo zelo neradi, da je gledališče vendarle nekaj.

Da. Vse je v tem. Ljudski oder mora pokazati uspehe in to, da je na pravi poti. K temu poglavju, ki je najbolj kočljivo, spada vsebina ljudske igre. Pravo pot ima tisto gledališče, ki goji umetnost. Igrati mora igre umetnine. Izbirati mora takšna dela, ki so vredna, da jih človek spozna in da jih ljudstvo vidi. Drugo je vprašanje, ali so boljše vesele ali pa resne igre (drame, tragedije). Glavno je, da so umetnine. Dobra veseloigra je prav toliko vredna kakor dobra žaloigra. Življenje o tem ne vpraša, človek spoznava življenje od obeh strani, zato se tudi ne boji z obeh strani videti ga. Ljudstvo nima dosti vaje za sestavljene, težke igre. Ne more razumeti vsake zamotane sestave in oblike. Napačno pa je misliti, da ljudstvo razume samo vsebinsko lahke igre. Vsebinsko igre ali umetnine vobče sploh ne razumemo. Vsebino dojemamo, vsebino doživljamo celotno, ne samo z mislijo (pametjo), marveč tudi s čuvstvom. Razumeti pa je treba snov. Pri tem vprašanju se pričinja spored. Ljudski oder zadene pravo pot z dobrim sporedom. Prav je torej, da se tu nekoliko ustavimo.

(Dalje prih.)

Če potrebujete za društvene in domače zabave
KUPLETE IN HUMORISTIČNE NASTOPE

s petjem ali brez petja,
preskrbite si moje izdaje pri meni ali pa v trgovinah z muzikalijami.

Pišite po seznam.

Pavel RASBERGER, Maribor, Aškerčeva 3.

Opera in opereta na ljudskih odrih.

Vežanje dramske umetnosti z glasbeno je že zelo star pojav, ki ga moremo zasledovati skozi vso umetnostno zgodovino. Edino način te vezave je v raznih dobah različen. Opisovanje takih načinov skozi zgodovinski razvoj bi peljalo predaleč. Za nas je pomembno, da se je opera in opereta v tej obliki, kot jo poznamo danes, izoblikovala v glavnem v preteklem stoletju, kjer je postavil vrhunec operi Richard Wagner in opereti Johann Strauss.

Po današnjem pojmovanju je razlika med opero in opereto v tem, da je opera velikopotezno glasbeno delo, uglasbeno v oblikah, v katerih je glasbena snov strogo umetniškega značaja in da je v pretežni večini besedilo vseskozi uglasbeno. Poznamo pa tudi opero lažjega značaja in vesele vsebine, kjer se besedilo deloma tudi prosto govori. Vendar je v vseh operah položen glavni poudarek na glasbo. Opereta pa je dramatično delo vedno zabavne in smešne vsebine, v katerem je osredotočena učinkovitost na dramatičnem poteku, dočim igra glasba v njej le spremljevalno vlogo. Tu nastopa v obliki vložkov lahkega značaja, ki so bodisi sentimentalno-čuvstveni izlivi, bodisi plesne oblike. Zato je opereta (zlasti najnovejša) dostikrat umetniško manjvredno delo, ki služi edinole lahki zabavi in mnogokrat tudi le trgovskim in dobičkanosnim namenom. Njene glasbene oblike so majhne in enostavne, glasbena snov pa čutno učinkujočega značaja in mnogokrat ničvredni kič.

Danes lahko trdimo, da je gledališka glasbena umetnost že dosegla vrhunec in kaže njena pot navzdol, ali vsaj v popolnoma nov tip. Ker je tedaj v zadnjem času svojega vrhunca naravno dosegla zelo veliko razsežnost, je razumljivo, da si utira pot tudi na deželo, kjer jo skušajo gojiti na ljudskih odrih. Prav je to, ker v tej umetnosti je nedvomno toliko glasbenih lepot, da bi ne bilo prav, če bi se na njih ne mogel opajati in jih uživati vsak človek, ki hrepeni po pravih glasbenih užitkih. Zato je zanimanje, ki so ga pri nas pričeli kazati ljudski odri za to panogo umetnosti, zelo razveseljivo in podpiranja vredno. Le žal, da je z izvedbo vseh takih del združenih toliko težav.

Že pevci, ki bi imeli toliko dober glas, da bi ugodno učinkoval v samospevu, so redki. Še redkejši, ki bi obenem združevali smisel za odrsko igro. Pa recimo, da kak podeželski okraj razpolaga s takimi pevci. Toda poleg tega je zvezana z izvedbo opernih in operetnih del še druga in največja težava, in ta je orkester. Kajti vsa tovrstna umetniška dela so uglasbena poleg petja za vrsto glasbil, tako izrednih in težko obvladovanih, da še večja mestna operna gledališča radi njih zabredejo v stiske. K vsemu temu pa se pridruži še zahteva po izobraženem dirigentu, ki je resno zmožen zanesljivo voditi vso to skupino izvajajočih. Kajti to ni malenkost, ki bi se je mogel lotiti vsak samouk.

Kako bi bilo vendarle mogoče kljub označenim težavam operno in operetno umetnost dostojno gojiti tudi na ljudskih odrih? Neomajno drži

načelo, da je treba v dosego tega cilja v prvi vrsti skrbeti za postopno vzgojo, ki naj se prične že pri mladini v pravcu primerne glasbene naobrazbe. Le po tej poti je mogoče priti do zaželjenih uspehov v zmislu pravega umetniškega uprizarjanja gledaliških glasbenih del. S stalnim smiselnim tako usmerjenim delom si je mogoče tekom let vzgojiti skupino na dostojni umetniški stopnji stoječih moči, sposobnih za izvajanje omenjenih umetnin. S trajnim, vzdržnim delom se tako postopoma dviga občutljivost za pravo umetniško vrednost, ne le pri izvajavcih, temveč potom izročila tudi pri vsem uživajočem občinstvu, kar nosi s seboj veliko korist, obstoječo v podvigu glasbene izobrazbe v najširših plasteh, s čemer narašča narodova kultura.

Toda taki uspehi zahtevajo za svoj nastanek večletno delo in trud. Vendarle pa je mogoče že danes marsikje na deželi v nekoliko skromnejših mejah uprizarjati že kar dostojno marsikako gledališko glasbeno delo. Kako? Seveda brez pevcev ne gre. Kjer pa je Bog dal kraju toliko dobrih pevcev, ki imajo za samospjev dovolj lep glas, da z njimi lahko izpolnijo, vloge, ki jih zahteva kakšno gledališko glasbeno delo (saj so dela, ki so v takih zahtevah prav skromna), tam je že dan predpogoj za marsikakšno tovrstno uprizoritev. Kajti zelo pogosto je v takem kraju mogoče dobiti tudi sorazmerno dobrega klavirista in če je obenem v kraju tudi dober pevovodja (saj danes prihajajo pri nas tudi z orglarske šole že prav sposobni ljudje), ima možnost lažjih uprizoritev že vsaj zasilno osnovo. Vse navedene osebe morejo izvesti skupno z režiserjem (katerega vsak ljudski oder že itak mora imeti, ki pa mora biti v takem primeru seveda tudi v glasbi podkovan) dela z že prav dostojno umetniško višino: pevci so na razpolago, dirigent in režiser tudi, orkester pa more zasilno nadomestovati klavir sam. Kajti ni opernega, niti operetnega dela, ki bi ne imel takozvanega klavirskega izvlečka, to je predelava vseh orkestralnih glasov za klavir. Tako je mogoče izvesti — seveda ne popolno — vso orkestralno glasbo samo na klavirju.

Sedaj pa nastopi vprašanje, kakšna dela prihajajo v poštev za ljudske odre. Gotovo je, da gledališke glasbene umetnine v pretežni večini zahtevajo toliko sposobnosti od izvajavcev, da jim naši ljudski odri nikakor ne morejo biti kos. Vendarle pa je med njimi nekaj del, ki so v svojih zahtevah toliko skromna, da bi dopuščala možnost lastnega uprizarjanja tudi na deželi. Katera so ta dela, ne bomo naštevali. Pribijamo pa tu nujnost ustanovitve centrale, ki bi izbirala in si nabavljala taka dela in v ozki povezanosti z vsemi podeželskimi odri dajala o stvareh poduk in jim proti odškodnini posojevala primerna dela. To bi bila ena stran. Druga pa govori za nujnost ustvarjanja po zgledu ljudskih iger tudi ljudskih spevoiger. Na tem polju vlada danes pri nas še silna revščina, ki ni opravičljiva z ozirom na veliko zanimanje, ki raste vsepovsod po deželi za uprizarjanje takih del. Pač imamo nekaj takih spevoiger, a na žalost moramo ugotoviti, da je vrednost vseh zelo dvomljiva, če ne naravnost ničeva. Na tem polju so pričeli v zadnjem času šušmariti razni „skladatelji“, ki zaslu-

žijo vse kaj drugega kot to ime. In v pomanjkanju boljših del se njihovi „umotvori“ danes prav čudovito širijo po deželi, kar pa je stvari le v veliko škodo, ker se glasbeni okus ljudstva tako kvari, namesto da bi se dvigal. Zato je danes res prav kričeča potreba po vrednih tovrstnih domačih delih. Saj imamo priznane ljudske pisatelje in prav tako priznane in upoštevane ljudske skladatelje, ki bi združno mogli ustvariti marsikaj dobrih stvari in rešiti to pereče vprašanje. Kajti pri vsem je nedvomno glavni poudarek za uspešno gojitev ljudske odrske glasbe na tej vrsti umetnin, ki so v svojem ustvarjanju naslonjene na ljudsko miselnost, upoštevajoč sposobnosti in možnost uprizarjanj ljudskih odrov, dočim so operna in operetna dela, namenjena velikomestnim gledališčem, s svojimi, včasih skoro nepremostljivimi zahtevami tako trd oreh, da ga ljudski odri nikakor ne morejo izluščiti.

Tako smo danes z ozirom na uspešno gojitev opere in operete na ljudskih odrih v glavnem oprti na tri nujnosti, ki zahtevajo v bodočnosti rešitve: zmiselna glasbena vzgoja na deželi, korenita organizacija na podlagi posređovalne centrale in ustvarjanje domačih umetniško vrednih ljudskih spevoiger. Tako bo moglo odrsko glasbeno uprizarjanje na deželi uspešno rasti in dosegati uspehe, ki bodo združeni z res vrednimi glasbenimi užitki in ki bodo sčasoma lahko v čast našemu narodu.

„Praznik cvetočih češenj“ — glavna vaja. (Od leve na desno gg. Gregorin, Debevec, Jan, ga. Šaričeva, ga. Marija Vera.)

K D O Š E N E V E,

kdo izredno ugodno obrestuje vložene prihranke, ki se lahko vlagajo tudi po pošti; — kdo vrši vse kontokorentne in žirovne posle; — kdo posređuje v vseh vrstah denarnih transakcij; — kdo daje domače hranilnike (šparovčke), ki so izvrstno sredstvo za navajanje mladine k varčevanju, na dom brez vsake odškodnine? — Čemu pomišljate? Ako hočete imeti dobrega denarnega svetovalca in zaupnika, obrnite se na

HRANILNICO DRAVSKE BANOVINE

KNAFLJEVA ULICA 9.

CELJE

LJUBLJANA

MARIBOR

Zanjo jamči Dravska banovina

Milan Skrbinšek:

Šminkanje.

I. Šminkanje posameznih delov obraza.

Milan Skrbinšek kot Juda Iškeriot.

Preden pričnem s poukom tehnike šminkanja, je potrebno, da vas seznanim s pripomočki,¹⁾ ki nam služijo pri šminkanju.

Ti so:

1. **Vazelina**; čista svinjska mast ali kakaovo maslo.

2. **Šminke**. — Različni teni.²⁾ V glavnem zadoščata tena št. 2 in 3. T. 2 je zelo svetel, t. 3 pa precej temnejši. Važen je tudi ten litera K³⁾ za temnejšo polt, ki pa ni rožnata.

Šminke različnih barv: svetlordeča („mladordeča“), temnordeča („starordeča“), bela, črna, siva, rujava, modra.

Te šminke vam popolnoma zadoščajo — če jih znate pravilno mešati, česar se boste naučili tudi tekom tega pouka. — Za ženske maske je

potrebno še rdečilo za ustnice, ki si ga pa tudi lahko napravite z mešanjem mladordeče in starordeče šminke.

3. **Nosni kit**.

4. **Puder** ali riževa moka.

5. **Mastiks**, ki služi za prilepljanje umetnih obrvi, brk in brad ter za pravilno natikanje barok.

6. **Orodje**. — Vazelina in teni se nanašajo na obraz kar sproti. Za slikanje obraza z ostalimi šminkami pa potrebujete papirnate zvitke, kakršne rabijo risarji. Potrebujete jih 2—3 različne debelosti. — Namesto teh služijo tudi vžigalice, ki jih pa morate različno ožgati, da dobite na njih različno ostre konice. — Mastiks namažete na obraz s čopičem, a puder nanesete z mehkim, širokim čopom, ki služi samo tej svrhi. — Za odšminkanje potrebujete še dve platneni cunji ali mehak papir in cunjo.

¹⁾ Šminke, baroke, krep in vse slične pripomočke za maskiranje si nabavite najboljšo pri lasuljarju Narodnega gledališča v Ljubljani: Emil Navinšek, Šelenburgova ulica. — Ta tvrdka razpečava samo blago najboljših inozemskih tovarov (domačih še nimamo), od katerih je najodličnejša znamka Lechner. — Tvrdka Navinšek vam daje tudi rade volje, bodisi ustmeno ali pismeno, nasvete v vsem, kar se tiče šminkanja.

²⁾ Ten je francoska beseda in se piše „teint“, kar pomeni polt. Ker se rabi tudi v našem gledališkem svetu za to šminke le francoska beseda, se je bomo posluževali tudi v tem pouku; a pisali jo bomo fonetično (tako kakor jo izgovarjamo mi): ten, -a, -u itd.

³⁾ Litera, oz. littera je latinska beseda in pomeni črka. Tudi tu se bomo posluževali izraza, ki je v gled. svetu v navadi. Ne bomo torej rekli „ten črka K“, temveč „ten litera K“.

Tehnična navodila:

Vazelina. — Pred šminkanjem je treba ves obraz z ustnicami vred(!) trdno namazati z vazelino, da se zapro luknjice v obrazu, ker bi jih sicer napolnila šminka, kar je obrazu škodljivo. Zato ne smete namazati obraza na rahlo, temveč trdno, ker se bo usedla vazelina samo na ta način v kožne luknjice. — Kjer mislite nalepiti obrvi, brke, brado ali prilepiti boro, obraza ne namažite z vazelino, ker se sicer mastiks ne oprime rad kože. — Ko ste obraz namazali, vzemite čisto(!) cunjo in zbršite vazelino tako lahko z obraza, da je ne iztisnete spet iz kožnih luknjic. — Obraz je treba tudi radi tega namazati pred šminkanjem z vazelino, da je koža bolj gladka in takó šminkanje lažje.

Ten. — Ko govorim o teniranju obraza (nanašanje tena na obraz), moram opozoriti na nekaj, kar velja za šminkanje sploh, prav posebno pa za teniranje: delajte vse natančno, skrbno in čisto! — Napravite si s tenom na desnem in levem licu, na čelu, no nosu in na bradi po eno lepo krožnato marogo. Nato razmažite te maroge z enim ali dvema prstoma enakomerno po vsem obrazu (izvzemši ona mesta, kjer mislite nalepiti brke itd.). Če ne napravite tega enakomerno, postane obraz marogast. Maroge na obrazu pa so kakor sence ali luči, ki spreminjajo obliko obraza, ker povzročajo za oko različne vdolbine, ki niso v zamisli vaše maske. — S tenom prevlečeni obraz naj bo kakor čisto platno slikarja! Ne pozabite s tenom prevleči tudi ušes in toliko vratu, kolikor je vidnega iz obleke, oziroma iz kostuma.

Na tem mestu govoriti o tem, kako se nanašajo na tenirani obraz različne barve, luči in sence ter „poteze“, bi bilo preobširno. To storim spotoma v naslednjih odstavkih. Tu opozarjam samo na to, da v obrazu, pa če je še tako suh ali star, ni ostrih črt. Vse takozvane „črte“ so le bolj ali manj nagli prehodi luči in senc.

Nosni kit. — Nosni kit je treba pred rabo premesiti. Segrejte ga nekoliko, da se zmehča, nato ga pa toliko časa mesite med prsti, da ne čutite v njem nobenega „zrna“ več. Šele potem je primeren za oblikovanje nosu. Ne poslužujte se ga ob vsaki priliki, temveč le v skrajnih, nujnih primerih. (Saj vam bom razložil, kako je mogoče dajati nosu različne oblike že s šminkanjem samim.) O tehniki oblikovanja nosnega kita govorim natančneje v tozadevnem oddelku „Nos“.

Puder. — Ko je obraz do kraja našminkan, ko je „maska“ gotova, ga popudraj enakomerno vsega. Počakaj nekaj časa, da se puder na obrazu vsede. Nato ga pa s čopom zbrši z obraza rahlo in varno, da ne razmažeš potez.

(Preden se popudraš, poberi z obraza potne kaplje, ker se napravijo sicer na obrazu bele marogice, ki jih je težko tako odluščiti, da bi pri tem ne skvaril maske.)

Pomni:

Ko si zbrisal puder z obraza, vidiš sicer, da je maska pridobila na svoji izrazitosti, ker je pokrtil puder ves obraz z lahno kopreno, ki veže

vse sence in luči, ki si jih naneseš s šminko, v sklenjeno celoto; na drugi strani pa je puder nekatera posebno svetla in temna mesta v maski, ki so za njen izraz važna ali celo odločilna, preveč zabrisal. Ta mesta je treba naknadno še ojačiti in jih nato čisto nalahno spet popudrati. Tudi o tem slede natančnejša navodila v naslednjih odstavkih.

Oko.

Ko se šminkam, se moram zavedati predvsem starosti človeka, ki ga naj predstavljam. Zato bomo obravnavali najprej šminkanje mladega in starega očesa.

Mlado oko.

Igravec igra v tem primeru ali vlogo⁴⁾ svoje starosti, ali mlajšo oziroma starejšo. Če igra vlogo svoje starosti in če tudi tej starosti primerno izgleda, mu je treba obraz s šminkanjem v barvi lic, čela, usten in v izrazitosti oči samó oderski luči primerno ojačiti.

Oko mladega, telesno in duševno zdravega⁵⁾ človeka je odprto in živo. Okolje očesa je gladko. Pod in ob očesu, ob nosnem korenu in nad obrvmi ni gub. Obrvi so urejene in zarisane v mirni črti. Zato je šminkanje takega očesa zelo enostavno, a vendar zato zamudno, ker mora biti šminkano z največjo skrbjo in natančnostjo. Če šminkamo mlado oko neskrbno in površno, se utegne zgoditi, da mu z neprimernimi marogami in nečistimi črtami odvezemo nekaj njegovega mladostnega izraza. Zato je tudi važno, v kakšni zaporednosti šminkamo posamezne dele očesa, oziroma njegovega okolja. Zaporednost pa je ta: vekí, notranji očesni kot, trepalnice. Zakaj? O tem pozneje.

a) Zdrav, mlad človek ima rožnata lica, kakor pravimo. Rdečica takega obraza se razprostira v gornjem delu lic proti sencam in čez očesni vekí, samo da tu, na vekah, ni tako živa.

Najprej pordečim torej gornjo veko in naneseš nekoliko lahne rdečice tudi pod očesom.

b) Zdrav, mlad človek je v bujnem razcvitu. Solzne žleze so polne soka, ki se v tenki plasti razliva čez očesno jabolko: oko žari! — Ker je zelo čuvstven, se rad navdušuje, a je tudi zelo razburljiv ter poln lepih strasti. Meso v notranjem kotu očesa je polno krvi, zato zelo rdeče, kar tudi poveča lesketanje očesa.

Nanesimo torej v notranji kot očesa, ob rdečem mesu, živordečo piko.

c) Mlad človek svet šele spoznava, je zelo sprejemljiv za najrazličnejše vtiske, zato mu je oko vedno široko odprto. Trepalnice so v mladosti goste, dolge in temne in so očesu krepak okvir. Čim bolj je ta okvir poudarjen, tem bolj je njegova temna gostota v nasprotju z očesno belino, ki se nam zdi zato toliko večja.

Zato ojačimo s šminko trepalnice.

Dalje prih.

⁴⁾ Radi krajšega izražanja bom govoril mnogokrat o „vlogah“ ne pa o „osebah, ki jih predstavljamo“. Takšno izražanje je v navadi tudi pri gledaliških ljudeh.

⁵⁾ Šminkanje oči sicer mladih, a ne zdravih ljudi, sledi pozneje.

Odrske vaje za diletante.

Spisal Milan Skrbinšek.

2. Usta.

Ustna votlina je najvažnejši govorilni organ. Z ustno votlino in z njenimi deli, ki ta prostor omejujejo in ga odpirajo, tvorimo glasnike in jim dajemo obenem za govor na odru njih očiščeno lepo obliko — umetniški glas igravca. Zato jo moramo dobro poznati. Res je, da se z razlago samo ne moremo naučiti pravilne izgovarjave, da je treba za to praktičnih vaj; a brez poznanja posameznih delov ustne votline in njih udejevanja so tudi praktične vaje nemogoče.

Vzemite zrcalo in si pogledjte v ustno votlino! Videli boste, da jo omejuje zgoraj obok, ki ga imenujemo nebo. To nebo se razteza od dlesni za zobmi proti grlu in je sprva, v približno dveh tretjinah svoje dolžine trdo, ker se naslanja na gornjo čeljust, nato pa mehko; zato ločimo trdo nebo in mehko nebo. Mehko nebo se proti ozadju niža in končuje z jezičkom. Za mehkim nebom z jezičkom, takoj nad goltancem, je goltna votlina.

Dno ustne votline tvori prav za prav spodnja čeljust; a na to dno je priraščen jezik. Gornja ploskev jezika, njegov hrbet, je prost, sprednji ozki konec, jezična konica, pa je povsem svoboden, ker ni priraščen na spodnjo čeljust. Zadnji del jezika, ki sega do goltanca, je jezični koren.

V robova zgornje in spodnje čeljusti so zasajeni zobje.

Skrajno mejo ustne votline tvorita ustnici (zgornja in spodnja).

Za lažje umevanje odstavka o tvorbi različnih glasnikov je treba pripomniti sledeče:

Čeljusti. — Zgornja čeljust je negibna. Spodnja je gibljiva in odpira in zapira ustno votlino ter jo povečava in zmanjšuje.

Jezik. — Jezik je gibljiva mišičasta kepa; zato je mogoče jezik v vsej njegovi dolžini (z jezičnim korenem vred) več ali manj dvigati k nebu. Prav posebno gibljiva pa je jezična konica.

Zobje. — Obe vrsti zob, zgornja in spodnja, sta kakor koščena plotova, ki se pri zaprtih ustih drug drugega dotikata. Pri odprtih ustih tvorita različno široko razo. Zobje so jeziku in ustnicam trdna opora in so za čisto izgovarjavo in natančno oblikovanje izvestnih glasnikov prav posebno važni. (Zato je vsakdo, ki misli, da sme na oder, če nima zob, posebno sprednjih v redu, v zmoti. Neprekinjena vrsta sprednjih zob je za čisto izgovarjavo eden najvažnejših pogojev.)

Ustnice. — Ustnici sta mišičasti in se zato lahko različno oblikujeta ter tako določata obliko in velikost ustne odprtine. Za izgovarjavo na odru je treba njih prožnost zelo povečati. —

Če jezik, spodnja čeljust in ustnice spremenene lego, se spremeni tudi glas. — Mesto, kjer se jezik pri izgovarjavi glasnika najbolj približa nebu, imenujemo izrekovalno mesto.

Razun ustne in goltne votline sodeluje pri oblikovanju izvestnih glasov tudi nosna votlina, ki leži med zgornjo čeljustjo, nosnimi kostmi in tistimi, ki omejujejo možgansko votlino. Glasov, ki bi jih tvorili samo v nosni votlini, v slovenščini nimamo, vendar dajemo z njimi izvestnim glasnikom njih barvo. Nosno votlino izločujemo pri govoru na ta način, da dvigamo jeziček, ki tako zapira zračnemu toku (sapi) vhod vanjo.

O samoglasnikih in soglasnikih v splošnem.

Samoglasniki.

Glasnike tvorimo s pomočjo sape, ki jo prešamo iz pljuč skozi sapnik, glasilko in govorilne votline. Zato začenja vsak glasnik z dihom, ki je najbolj slišen pri onih glasnikih, ki jih tvorimo na ta način, da veje zvoneča sapa nemotena samo skozi ustno votlino; to so samoglasniki!

A je oni samoglasnik, ki ga tvorimo takrat, ko dovoljujemo sapi najsvobodnejšo pot, pot brez vsakih ovir. Zato je ta samoglasnik najbolj muzikalichen glas. Njegova muzikalichnost ga tudi najbolj usposablja za vzklike. Noben samoglasnik ne služi za vzklike v najrazličnejšem razpoloženju in čuvstvovanju tolikokrat kot ta.¹⁾

A stoji v vrsti samoglasnikov v sredi, in to v dvojnem zmislu: gledé muzikalne višine in gledé izrekovalnega mesta (mesto, kjer ga tvorimo) v ustni odzvočni (rezonančni) votlini.

O in U sta muzikalno nižja, E in I pa višja.

Če izgovarjamo samoglasnike zaporedno od u in i, torej: u-o-a-e-i, slišimo, da ima u najnižjo lego, a i najvišjo. Seveda je interval (muzikalna višinska razdalja) med posameznimi samoglasniki tako majhen, da ga ni mogoče zaznamovati z notami (sekiricami), temveč moramo zelo tenko prisluhniti, če hočemo spoznati resnico te trditve. —

Izrekovalno mesto samoglasnikov se pomika v isti vrsti od u do i. — Rekli smo, da tvorimo samoglasnike na ta način, da dovoljujemo zvoneči sapi skozi ustno votlino svobodno pot; a njih kakovost, po kateri se medsebojno razlikujejo, dosegamo s tem, da menjamo držo jezika in ustne votline.¹⁾ Za bistvenost te drže je važno ono mesto neba, kjer se mu — pri izgovarjavi posameznih glasnikov — bliža jezik. Videli bomo in s poskušnjo že sedaj lahko sami ugotovite, da se bliža jezik pri a trdemu nebu na sredi, pri e nekoliko bolj, a pri i še bolj od srede trdega neba naprej proti zobem; a pri o se bliža jezik nebu na nasprotni strani od a, torej že proti mehke mu nebu, pri u pa še bolj nazaj v smeri proti jezičku. Tako se vrstijo samoglasniki tudi glede govorilnega mesta med sredo mehkega in sredo trdega neba v zaporednosti u-o-a-e-i.

¹⁾ Zato začenjam drugi, praktični del te knjižice z vrsto različnih čuvstev pri vzkliku „a!“

¹⁾ Kar razlagam natančneje v uvodih k posameznim odstavkom praktičnega dela o izgovarjavi.

Pomembnost samoglasnikov.

Kakor je samoglasnik *a* kot najsvobodnejši glasnik najpogostejši vzklík (trenoten izraz čustvovanja), tako so samoglasniki v splošnem — kot najvažnejši muzikalen del govora — nosivci naših čustev. Čim čistejše jih bomo izgovarjali, tem bolj se bodo razlikovali in bo tako vsak zase v svoji kakovosti, barvi izrazitejši. Zato bomo kot igralci s skrbno izgovarjavo tudi v svoji čustveni igri toliko vplivnejši.

To vam bo še bolj umljivo, če pomislite, da nam že različne barve same vzbujajo čisto analogne (tem barvam odgovarjajoče) predstave in čustva. Tako tudi barve samoglasnikov: *u* zveni temno in usodno (hud, krut, strup, suša, hrup), *o* slavnostno in bleščeče (Bog, nebo, sonce, lepó, gospod), *a* jasno in polno (mati, hvala, dan, junak), *e* prazno in revno (beda, revež, sneg, red), *i* rezko in nasilno (blisk, krik, vrišč, bič). Te primere pač drže; a posplošiti tega kot pravila zato ni mogoče, ker se je z raztočo kulturo človeštva začel jezik že zgodaj umstveno razvijati, medtem ko se je v prazčetkih človeške govornice rodila beseda iz instinktivne reakcije (nehotenega odziva) človeka na pojave njegove okolice.

Kakovost samoglasnikov.

Človek čisto instinktivno (nehoté) hrani svoje moči; zato je v vsakdanji govorici v splošnem len. To njegovo lenobo podpira še dejstvo, da obvladamo materni jezik tako dobro, da nam je treba slišati večino besed le delno, pa jih že razumemo. Zato jih ne izgovarjamo dovolj točno in razločno. Mnogokrat se nam tudi mudi. Posledica tega je, da skušamo biti v govoru kolikor mogoče hitri in kratki. Zato besede krajšamo, bodisi tako, da izvestne glasnike izpuščamo (pondelj'k, mat'), bodisi, da skrajšamo njih trajnost (br't, n'č).

V tem pogledu moram torej predvsem opozoriti na to, da morajo ostati v odrskem jeziku besede neskrjšanane in da je treba zelo strogo razlikovati med dolgimi in kratkimi samoglasniki. Radi kratkih ni velike nesreče, a dolge zelo zanemarjamo; izgovarjamo jih premalo „zategnjeno“. Dolgi samoglasnik mora trajati najmanj še enkrat tako dolgo kakor kratki. Dolžina dolgega samoglasnika odgovarja enoti, v katero se zlijeta dvig in padec (padajoči poudarek) ali pa narobe (rastoči poudarek). N. pr.¹⁾: čas — laas, braana; meč — deelam, čelo; siv — siin, doliina; snop — poot, moož; kruh — duuh, juutro.

Videli bomo, da imamo nekaj enako pisanih besed, oziroma besednih skupin, katerih različni pomen moremo razlikovati samo, če jih pravilno izgovarjamo. N. pr. vás (s kratkim *a*) = zaimek, vás (z dolgim *a*) = kraj; zanòs (s kratkim širokim *o*) = čustvo, (za)nós (z dolgim ozkim *o*) = del obraza.

¹⁾ Med podpičji je po troje besed: prva ima kratek samoglasnik, druga dolg samoglasnik s padajočim poudarkom, a tretja dolg samoglasnik z rastočim poudarkom.

Ko govorimo o kolikosti samoglasnikov, moram opozoriti tudi na dvoglasnike (diftonge). — Dolgi samoglasnik je zlitina dveh enakih samoglasnikov, v dvoglasniku pa sta združena dva različna samoglasnika tako, da se izgovarjata kot en zlog, ker sta oba ali je vsaj eden nepoudarjen. Tako združena samoglasnika se izgovarjata v eni sapi in ni med njima presledka, sta torej živa enota. — Dvoglasnik izgovarjamo napačno največkrat tedaj, če enega od obeh samoglasnikov v izgovarjavi zanemarjamo. To napako srečujemo v vsakdanji govorici zelo pogosto, zato je tudi igravec v nevarnosti, da jo zagreši. Taka izgovarjava pa je zelo grda, banalna (prostaška) in jemlje besedi njen plemeniti zvok. N. pr. „vidu sem“ namesto „vidəu²⁾ sem“, „mislu sem“ namesto „misliu sem“. Čim plemenitejša in idealnejša je vsebina povedanega, tem večje je seveda nasprotje med njo in tako grdo, banalno govorico. Igravec, ki zagreši to napako, oslabi torej vpliv povedanih misli ali z besedami izraženih čuvstev in tako oslabi tudi vtisk svoje igre na občinstvo.

Nasprotno napako, ki izvira prav tako kot prejšnja iz malomarne ali dialektične govorice (narečja), pa zagrešimo, če izgovarjamo dvoglasnik tam, kjer ga v pismenem odrskem jeziku ni, na primer, če izgovarjam v besedah „mesto“ in „leto“ namesto ozkega e dolenjski ej: „mejsto — lejto“. Ta napačna izgovarjava ruši resnost povedanega.

„Praznik cvetočih češenj“
na odru Narodnega gledališča v Ljubljani.

Važno za vsa dramatična društva in podeželske odre. — V slučaju potrebe gledališkega materijala, izposojevanja gledaliških vlasulj i. t. d. se obrnite edino le na v tej stroki specializirano podjetje:

EMIL NAVINŠEK

šefvlasuljar slov. opere in drame, Ljubljana, Šelenburgova 1.

Ako rabite informacije, pojasnila ali nasvete Vam je imenovana tvrdka vedno brezplačno na razpolago!
Cene so jako zmerne. Postrežba na umetniškem nivoju.

²⁾ ə (obrnjeni e) je znamenje za polglasnik, kakor ga izgovarjamo n. pr. v besedah pes = pəs in smrt = smərt.

F. D.:

Dva obiska v največjem filmskem ateljeju Evrope.

Prvi obisk leta 1928.

Od direkcije „Ufe“, vodilnega podjetja v Nemčiji sem dobil dovoljenje, da si ogledam njene ateljeje. Na berlinskem potsdamskem kolodvoru sem stopil v vlak in po dobri polurni vožnji prispel v Neubabelsberg, prijazno mestece pred Sanssoncijem.

Deset minut po lepi gozdni poti in že stojimo pred vhodom v ogromne ateljeje Ufe, ki zavzema površino 455.000 m². 55 ogromnih stavb, 15.000 m² krasno asfaltiranih cest, 2500 m železniškega tira, ki oskrbuje zvezo med posameznimi zgradbami.

Mogočna steklena palača s par sto reflektorji in velikim železniškim omrežjem stoji prazna in zapuščena. To je bil prvi filmski atelje v Evropi sploh. Tu sta Asta Nielsen in Svengali začela prve filme. Zadnjič so v njem snemali l. 1927 par prizorov za film „Špijoni“.

Mimo ogromnih elektrarn nas vodi prijazni vodnik, pisatelj filmskih manuskriptov Kysler, do manjšega ateljeja, kjer snemajo kulturne filme in kjer bivajo v ogromnih kletkah „zvezdniki“ iz živalskega carstva. Vstopimo. Sprejme nas ravnatelj kulturne sekcije Dr. Kaufmann, ki je ravno pri delu.

*

Na veliki mizi je imitiran pravi gozd. Zemlja, mah, drevesa, krtine, trava, zelišča. V mahu leži egipčanski mungo. Njegova lepa soigravka je kača. Radovedna pogleda iz krtine. Sonce sije. Lepo. Počasi se priplazi iz svojega bivališča. A mungo pazi na svoj plen. Za malim gričkom čepi, da ob pripravnem trenutku plane nanj. Reflektorji obsevajo to „gozdno pokrajino“, operater vrtil filmski trak, mungo plane na kačo. Divji boj. V par sekundah ni o kači nobenega sledu več.

Par minut traja tako snemanje. Nato pa pardnevni počitek, da si „zvezdnik-mungo“ odpočije.

V nasprotnem kotu je akvarij. Redka morska riba. Te so danes na oddihu. Pač pa filma mala poljska miška. V mali stekleni utici je prirejena scenerija za snemanje prizora s polja. Poljska miška sedi na mali koreniki. V to je vdelan košček hruške in s tem se masti. Par sekund snema operater. Za danes dovolj, „da se ne preutrudi.“

*

A hitimo naprej! Ogromna delavnica in shrambe, celi tovarniški kompleksi. Mizarske delavnice z ogromnimi shrambami pohištva, ki zadostujejo za opremo 400 razkošnih stanovanj, cele palače garderobe, ogromne krojačnice in orožarne, ki bi z obleko in orožjem lahko oskrbele vso nemško armado, velike dvorane, polne barok in gledaliških okraskov, skladišča, polna umetniških slik, vse v vzornem redu, pregledno in priročno urejeno.

A sedaj v glavni atelje, ki zavzema 8000 m² površine; je 123 m dolg, 56 širok in 20 visok. Tu snemajo ravno nov film režiserja Joe Maya „Asfalt“. Za bogal! Saj ne veš, ali si na Kurfürstendammu ali v ateljeju!

Sto metrov Kurfürstendamma, do pičice natančno imitiranega. Asfaltirana cesta z otokom za pešce, signalne luči, kioski, razkošna izložbena okna, dvajset avtobusov drvi, stražnik dirigira z otoka ves promet. Kam? Kaj pomeni ta naval? Kaj to brlžganje Kaj policija? Ves si zmeden. Nenadoma se okrene par sto reflektorjev v smer, kamor je ves naval usmerjen.

Nekdo je vlomil v trgovino.

Reflektorji ugasnejo. Snemanje tega prizora je gotovo. A v vsem tem navalu in v prvi zmedenosti nimaš prilike, da bi si natančneje ogledal snemanje. In radi tega sem baš prišel sem!

Pogum velja! Vodnika prosim, da me predstavi režiserju. Par minut za tem sem že ob režijski mizi.

Sijajno opremljena draguljarna. Iz vseh strani sijejo reflektorji na trojico okrog mize. Kdo so to? Draguljar je nemški igravec Platten, Kokota nov Ufin „star“ Bee Amann in trgovski pomočnik.

Operater pripravlja aparat, pomožni režiserji sledijo glavni navodilom Joe Maya in pregledujejo vsak kotiček prostora, ki bo sneman, delavci snažijo pohištvo in zrcala, brivci so zaposleni še z zadnjimi korekturami mask. Platten sam ureja „briljante“ na mizi, fotograf opazuje skozi lečo.

Pozor!

Iz ozadja zadoni klavir. Pomožno osebje se umakne. Režiser stopi k aparatu. Premalo luči pada na briljante in njih odsev je preslab. Dobrih deset minut poizkušnje s preureditvijo draguljev. Sedaj bo menda dobro. Še ne. Reflektorje niže, da ne bo klobuk metal sence na obraz igravke. Dobro. Piščalka. Klavir. Operater vrti. Platten se nasloni na mizo in z veselim nasmehom na licu pripoveduje nekaj Amannovi. Ona ga koketno pogleda. Oba ogledujeta briljante. Prizor traja par sekund. Režiser prekine. Vzrok? Gledavcu bi se zdel morda malenkosten, morda bi ga niti ne opazil. Amannova se je za par centimetrov pregloboko sklonila k briljantu.

In sedaj od začetka! In če treba še enkrat, še dvakrat.

A naprej moramo.

Novo presenečenje!

Ne vem, ali sem v Sahari ali ob obali Jadranskega morja, ali na Montmartrenu ali v Benetkah, v Londonu ali Parizu, Newyorku, turški vasi, pragozdu, stepi? Vodnik pove: povsod in nikjer.

Ta peščeni nasip, da, to je puščava. A tudi obala: v dobri uri so napolnjene kotline z vodo — in že si na rivieri. In tam? Parnik. Tam? Cestna železnica. Tisoč stvari!

A oglejmo si del mesta, ki je danes Benetke, jutri London in poju-trišnjem zopet Pariz.

Na eni strani dostojna ulica z lepo tlakovano cesto, z lepimi izložbami in francoskimi napismi. V drugem kotu ulice pa eno za drugim: pročelje beneške palače, vhod v romansko vilo, preprost vodnjak, vogal podrte predmestne hiše, iz ilovice in papirmašeja zgrajene trdnjave, tovarne, meščanske hiše, vmes moderne velemestne ceste, takoj za njimi podrtije zapuščenih predmestnih ulic, grška svetišča poleg moderne cerkve.

Kaj s tem?

A kmalu smo na jasnem. Vodnik nas predstavi inženirju Schufftanu, iznajditelju snemanja na podlagi modela. In ta nas rade volje uvede v svoje delo.

Recimo:

Ulica v Parizu. V par urah so fasade hiš prepleskane, napisi na prodajalnah izgotovljeni. Treba je dati tem hišam samo še tipično obliko. Poleg aparata za snemanje stoji še par aparatov, med njimi posebna kamera, ki projicira sliko modela na filmski trak, ki snema torej sedaj istočasno sliko modela in ulice. Ti dve sliki se na traku zlijeta druga v drugo in iz nekaj prepleskanih fasad in izgotovljenega modela dobimo na filmski trak pravo 100% ulico v Parizu. — Čez nekaj ur je ista ulica lahko že London ali kako drugo mesto.

Pravkar snemajo Carjeviča*. Ulica v ruskem mestu. Preurejene izložbe, izpremenjeni napisi, ulica posuta s peskom in odpadki; celo tako daleč sega skrb pomožnega režiserja, da pazi na to, da ležijo na cesti ogorki cigaret z dolgim ruskim ustnikom.

Pa dovolj je teh velemestnih ulic! Stopimo v turško predmestje. Par podrtih kolib, košček prerite ulice. Če je treba, je v nekaj urah postavljenih še nekaj hiš in največje tragedije iz turškega predmestja se lahko snemajo.

Po ruski stepi pridemo do ogromnih nebotičnikov „Metropolis“. A razočaral bi vse one, ki so občudovali to gigantsko velemesto, če povem, da je vse to velemesto le kos prepleskane stene, vse ostalo pa projekcija modela na filmski trak.

In vsi prekrasni nasadi, palače, kolodvori, vse to so le majhne, neznatne kulise, mojstrsko natančno izdelane — in drugega nič. Vse drugo je ali fotografija, ali risba, ali model, ki sliko dopolni.

Štiriurno kolovratenje po teh ateljejih, ki predstavljajo istočasno stari, srednji in novi vek, in še oni vek, katerega morda ne bomo niti doživeli, človeka utruji. Zato sem prav rad sprejel vabilo, da stopim v ateljejsko kavarno, kjer so nas prav imenitno pogostili — in da bo zadovoljnost vse-splošna, še slikali.

(Dalje prih.)

„Praznik cvetočih češenj“
na odru Narodnega gledališča v Ljubljani (Debevec kot kancler Matsuo in E. Gregorin kot učitelj Genzo)

Foto: J. Hafner

Domača filmska produkcija.

Ob zaključku letošnje filmske sezone je izdalo društvo filmskih producentov kraljevine Jugoslavije poročilo o filmih, katere so predvajali naši kinematografi. Poročilo beleži 440 tujih in 326 domačih filmov. Številčna relacija med tujimi in domačimi filmi je 46% : 44%. Vsekakor idealno število. Manj idealno, če si te številke ogledamo iz druge strani. Domačih 326 filmov obsega 78.382 m filmskega traku, 440 tujih filmov pa 540.152 m. V metraži obsega torej domača produkcija komaj 11%. Še manj idealno kakor kvantitativno pa je kvalitativno razmerje. A preden pridemo do tega, si oglejmo domače filmske producente in njihovo produkcijo.

Državna filmska centrala navaja sledeče podatke:

1. „Jugoslovenski Prosvjetni film“, Beograd, 89 filmov. Od teh je 67 kulturnih, 20 žurnalov in 2 igralna filma.
2. „Svetloton“, Zagreb, 31 filmov. Od teh je 16 kulturnih, 21 žurnalov, 1 daljši in 2 krajša igralna in 1 reklamni film.
3. Novaković — film, Beograd, 36 filmov. Od teh je 5 kulturnih in 31 žurnalov.
4. Sava film, Ljubljana, 4 filme. Od teh 3 kulturni in 1 igralni film.
5. Pan film, Zagreb, 9 filmov in sicer 8 kulturnih in 1 žurnal.
6. MAP film, Beograd, 1 zabavno — poučni film.
7. Adria-Nacional film, Beograd, 1 kulturno-igralni film.
8. Ilirija film, Ljubljana, 5 filmov. 3 kulturni, 2 reklamna.
9. Reklamni zavod Maar, Zagreb, 88 kratkih reklamnih filmov.
10. Priložnostne kratke filme so izdelali: Stella film, Zagreb; Titan film, Novi Sad; „HTK Sljeme“, Zagreb; Ribak film, Zagreb; Kodak, Zagreb; Helios film, Zagreb; Artistik film, Beograd; Motoklub, Zagreb in Svetlo-reklam, Ljubljana.
11. Posebno pažnjo zasluži Higijenski zavod v Zagrebu, ki je izdelal 39 higijensko-poučnih in kulturno-prosvetnih filmov in Higijenski zavod v Skoplju, ki je izdelal 5 filmov istega genrea.

Kvantitativno je največ izdelal Jugoslovenski Prosvjetni film, katerega izdelki zavzemajo 24.136 m filmskega traku. Temu sledi Higijenski zavod v Zagrebu z 12.695 m, Reklamni zavod Maar z 9.795 m, nato pa Svetloton z 8.549 m, Novaković film z 6.270 m, Higijenski zavod v Skoplju z 3.962 m, Sava film z 3.040 m, Pan film z 2.369 m, MAP z 1.665 m, Adria Nacional film z 1.272 m, Ilirija film s 725 m, ostanek pripada družbam, navedenim pod točko 10.

O kvaliteti domače produkcije pozitivno ne moremo govoriti. Par žurnalov Prosvjetnega filma, par higijensko-poučnih žurnalov Higijenskega zavoda v Zagrebu in filmi Sava filma so častne izjeme. Tudi reklamni zavod Maar v Zagrebu je izdelal nekaj tehnično neoporečnih in reklamno-filmsko zanimivih reklamnih filmov. A to je vse. Vsa letošnja filmska produkcija nam je torej nudila štiri igralne filme, od katerih pa je res 100% domači film le „Triglavske strmine“ — Sava filma. Vsa ostala produkcija pa beleži: Kulturni, poučni, reklamni film, žurnal. Še boljša oznaka za vse te filme, razven zgoraj pozitivno označenih, pa bi bilo: skrpucala. Skrpucala, ki so pod oznako kulturnih filmov skoroda onemogočila domači film.

Ker smo se danes omejili le na statistični pregled domače filmske produkcije in se nameravamo k vprašanju domačega filma še povrniti, ne bomo tu navajali vseh nestvorov, ki so jih gotovi domači producentje, izrabljajoč zakon, ki je ščitil in forsiral domači film, servirali našim kinematografom in ti občinstvu. Danes je zaščita domače proizvodnje potom kontingenta ukinjena in samo dober film bo našel pot v kinematograf. In samo dober domači film bo lahko zainteresiral domači kapital za domačo filmsko produkcijo, ki bo morala omejiti poplavo tujega, zlasti pa nemškega šunda, v naše kinematografe. Kinematograf, ki prinaša dobre filme, je lahko kakor gledališče, ki prinaša dobra dela kulturen zavod in kot tak narodni prosveti potreben. Današnji naši kinematografi to niso. In ali ni morda ravno pomanjkanje lastnih domačih dobrih del krivo, da nam lahko lastniki kinematografov servirajo vsak poljubni šund, ki z enim ali drugim zvezdniškim imenom garniran priteguje široke ljudske množice v to novodobno poneumnevalnico? Dobra domača produkcija z izbranim repertoarjem ne bo samo bolj zanimiva kakor tuje operete, ampak bo predvsem postavila mejnik med umetnostjo in trgovino, med okusnostjo in šablono, med dobrim in slabim. Dober domač film bo prisilil lastnike kinematografov, da bodo iz repertoarja svetovne filmske produkcije izbirali le dobre filme. In teh ni malo. Le pri nas jih ne vidimo, ker so naši kinematografi vzgijili našo kino-publiko tako, da ji danes mirne duše lahko nudijo vsak poljubni šund.

Dober domač film naj bo merilo tujih del!

F. D.:

Politično gledališče.

Pod tem naslovom je izdal Erwin Piscator, danes v Evropi najbolj poznani gledališki revolucionar, okrog tristo strani obsegajočo knjigo o svojem delu in o pomenu političnega gledališča. Ker je ta knjiga v gledališki literaturi edinstvena in ni samo zanimiva z ozirom na Piscatorjevo delo, ampak nas uvaja tudi v nov svet odrskih možnosti, bom z ozirom na one Piscatorjeve uprizoritve, ki so mi znane, skušal analizirati avtorja te knjige in njegovo delo.

Piscatorjevo gledališče, ki je bilo prvotno zgolj eskperimentalni oddelek berlinske „Volksbühne“, je nastalo v borbi za uprizoritev Welksove drame „Gewitter über Gottland“. Ob priliki te uprizoritve sta se formirali v vodstvu „Volksbühne“ dve fronti, ena pod devizo: „Umetnost bodi izraz človečansko — velikega“, druga pod devizo: „Umetnost bodi sredstvo socialnega razkroja.“ Prerekanja teh dveh nasprotujočih si struj so že itak latentno krizo tega gledališča le še poslabšala. In sedaj je mislil Piscator, da je poklican, da z ustanovitvijo lastnega gledališča to krizo v nekem zmislu odstrani.

In tako je nastalo v meščanskem taboru od kapitala finansirano in in državno koncesijonirano gledališče, katerega program je bil: socialni prevrat. Tako bi naj — prvič v zgodovini zapadno evropskega gledališča, služil komplicirani gledališki aparat manifestaciji svetovnega nazora in borbene volje proletarijata.

V nasprotju z današnjim gledališčem, ki je prenehalo biti vzgojni zavod in služi le še kot meščansko zabavišče, je hotel Piscator usmeriti gledališče tako, da bi zopet služilo družabni koristi, tokrat v borbi socialnega prevrata.

Slednje je pa zahtevalo tudi prevrat v odrskih sredstvih. S tem ne mislim eči, da je opustil Piscator odrska sredstva meščanskega gledališča, ne, moral jih je le novi ideji gledališča primerno prenoviti. In tako zavzema v Piscatorjevih inscenacijah mesto dekorativnega konstruktivno, emocijalnemu se kot enakovredno pridruži racionalno, senzuelno zamenja pedagogično, resničnost izpodrine fantastičnost.

Ta reforma bi pomenila le preosnovo gledališke oblike; Piscator je pa ovrgetel tudi priznано, to je (da govorim v njegovem zmislu) od meščanske kulture ustvarjeno dramatično in je predelal vse za uprizoritev določena dela tako, da je prišla predvsem do veljave njih socialna, ekonomska in politična tendenca.

Pomanjkanju prave arhitektonike in nove dramatične je pripisati Piscatorjevo svojevrstno odrsko oblikovanje in dramaturgijo. Štiri njegove najvažnejše inscenacije „Hoppla, wir leben!“, „Raspustin“, „Švejka“ in „Konjunktura“ so bile v odrski obliki povsem različne. Piscator pravi o teh svojih različnih inscenacijah, da „niso plod tehnične fantazije v iskanju vedno novih senzacij, temveč da so marksistične odrske zgradbe.“

Kakor zveni morda ta izjava čudno, mislim vendar, da ima neko upravičenost, ki jo bom skušal razložiti.

Piscatorjeve inscenacije se orientirajo torej po materijalizmu Karla Marxa. Treba si je torej ogledati nekaj njegovih uprizoritev.

Odrska slika v „Hoppla, wir leben“ je predstavljala v glavnem svetlobno-transparentne oddelke, ki so vezali odrsko širino z višino. „Raspustinovo“ scenično sliko lahko nazovemo dinamični — segmentni — globusni oder. V obeh inscenacijah opažamo eno težnjo: vezati posamezni prizor z univerzalnim družabnim postankom.

Insencija „Švejka“ in „Konjunktura“ podčrtava vedno jasneje dinamični princip: V odru na premakljivih valjih ali v tekočem traku, ki omogoča neprestano menjavo odrske slike in v dramatično-dinamičnemu stavu igre. Dočim so scenične slike v „Hoppla, wir leben“ in v „Raspustinu“ patetične odrske zgradbe, konstrukcije iz lesa in železa, si je za inscenacijo „Švejka“ omissil Piscator komično možnost odrske arhitektonike. V splošnem opažamo v Piscatorjevih inscenacijah pravo dialektiko, to je: učinek menjave dramatičnega in tehničnega dela.

Tudi filmskih vložkov ne smemo jemati le kot zanimivo obogatitev režijskih sredstev, ampak kot edino sredstvo, ki omogoča razjasnitev zgodovinskih zvez dramatične snovi in daje tako delu samemu neki zgodovinski pomen.

Iste težnje lahko opažamo tudi v Piscatorjevi dramaturgiji. Tako na primer pri Piscatorju ne more biti več središče dejanja usoda posameznika z običajnimi moralnimi, duševnimi in nagonskimi konflikti. Spremenjena je torej funkcija človeka. V ospredje stopa sedaj družabna stran njegove ekzistence. Kjer še nastopa junak, nastopi obenem z njim njegov kolektiv, pa tudi v konflikt pride lahko le z družbo. Junak ni več posameznik, temveč družba, epoha. Torej ni več osebnost s svojo zasebno, osebno usodo, temveč čas sam, usoda množice je heroični faktor Piscatorjeve dramatične. Tako zadobi sedaj mesto običajne dramske fabule dokument odločilno važnost.

Iz vsega navedenega je razvidno, da naloga kritike sedaj ni le zgolj presoja gledališkega, temveč predvsem političnega dela pozamezne uprizoritve. V ospredje debate torej ne prihaja več delo kot tako, temveč njegova dejstva.

(Dalje prih.)

Gledališko poročilo.

Zajec (spisal Miroslav Feldmann) je komedija iz vojaškega življenja in ima v celem sledečo vsebino: oficir iz višjih krogov, ki ne pozna prav za prav nobenega drugega življenjskega zmisla razen uživanja, je s svojo četo že dalj časa na fronti. Malodušen in neenergičen na eni strani, na drugi pa nadut in domišljav, zavedajoč se nekakega prvenstva, ker je plemenite krvi, najde na fronti živega zajca. Nekoč je imel konja, zdaj pa se oprime te živalce, ki nenadoma postane ves zmisel njegovega delovanja. Živalca mu je vse; vse svoje čuvstvovanje, kolikor ga pač še ima, posveča temu zajcu, vse ostalo pa je zanj brezpomembno. Lačni kuhar pa nekoč tega zajca odere in poje. Zdaj je oficir ob vse svoje. Obupuje in joka ter že napol blazni, končno se ga usmili avtor in mu to jad konča tako, da pošlje od nekdaj kroglo, da ga ubije, tega prežalostnega junaka, ki gre tako za svojim zajcem v smrt. Režiser Šest je iztisnil iz te tragične komedije vso bit, ki jo je komedija imela, predstavil nam je vojake, prostovoljca, oficirje in podoficirje, tako da so pred nami zaživeli in nas vsaj — kolikor je bilo pri komediji mogoče — po daljšem času spet spomnili na nezmisel vojne. Literarno to delo ni močno, ob koncu vpliva celo smešno in nas pusti popolnoma hladne. Zaradi dejanja in kraja, v katerem se dogaja, pa je verjetno, da bi imelo po deželi uspeh in bo marsikak oder poskusil na njem svojo moč. Vsem igravcem, ki bi ali bodo to komedijo igrali, pa priporočam, da si jo prej ogledajo že zato, da vidijo, kako se da s skromnimi sredstvi podati milje dejanja. Igravci, od katerih se je odlikoval predvsem nosivec glavne vloge Železnik pa kuhar Lipah in general Skrbinšek, so se potrudili, da so zadostili avtorjevim in režiserjevim željam. Pri tej priliki moram pripomniti, da so naši igravci neizčrpiljivi. Tako majhen ansambl, tako ma-

lo ljudi, da skoraj povsod vsi sodelujejo in vendar: v vsaki igri popolna ustvaritev. Iz tega sledi, da naše gledališče ne more propasti.

Praznik cvetočih češenj. — Kakor da je zavel duh svežega češnjevega cveta v dvorano, je bila predstava. Iz vzora stare japonske drame je Klambund napisal to tragedijo, to veliko pesem žrtvovanja, odpovedi in ljubezni. Ta pesem je bila doprinešena tako popolno, pozitivno in močno, da se ni izgubil niti drobec vse umetnine in je bilo gledališče kakor sveti tempelj, v katerem se daruje človeškemu Duhu in velikemu Zakonu. Vsebina te dramatične pesmi je v kratkem tale: Matsuo, kancler vladajočega tirana, je bil izdal prejšnjega cesarja, ki je bil umorjen. Njegovim pristašem pa se je posrečilo rešiti cesarjevega sina, ki ga sedaj skriva učitelj Genzo med svojimi učenci. Toda tiran izve zanj in zahteva od Genza, da ga umori. Matsuo mu prinese ta nalog. A vest ga preveč peče; zato preobleče svojo lastno hčer, ki je cesarjevemu sinu podobna, v fanta in jo pošlje Genzu. Genzo jo res umori mesto cesarjevega sina; toda na nekaj ni računat: cesarjev sin je vzljubil dečka-deklico in ona njega. Ko vidi on deklico mrtvo pred seboj, mu ni mar cesarstva — zabode se z molitvijo na ustnih: onstran bova živela skupaj — ljubezer zmaga nad načrti in vsemi žrtvami. Režiser Debevec je izluščil vse biserre te drame in nam jih dal v svetli luči, kakor so v umetnini sami. Igravci, ki so vendar spet enkrat dosegli, da tolmačijo umetnino, so pokazali s svetostjo svojega igranja, kaj je prav za prav umetniško igravsko ustvarjanje, in res ne vem, komu bi dal prednost. Gledališče je bilo polno, svetost je vladala v njem in vsi smo želeli, naj gre kmalu spet preko odra taka igravska in literarna umetnina. Ne le priporočam, naravnost prosim ljudske

igravce, režiserje in ljudi, ki ljubijo umetnost na odru, naj gredo in si ogledajo lepoto. Prerojeni bodo šli domov.

V. Werner: Pravica do greha je meščanska komedija, polna duhovitih dialogov, veselih prizorov ter je — prav dobro režirana — imela popoln uspeh. Obravnava problem zakonske zvestobe, seveda ne izčrpno, temveč v toliko, da se snov komedije zaključi z veselim smehom. Vsebina: Mlad zakonec je med dopustom svoje žene bil le-tej nezvest, ona pa je ob povratku našla dokaze za to. Njuna mati ju hoče pobotati, pri tem pa zaide v razne neprilike in zapletke, končno pa se le vse reši tako, da je za vse prav. Ženina mati je tip ljubeče matere, ki zdaj tako, zdaj drugače poizkuša predočiti hčerki, da možev greh ni tako hud; razna njena razmišljanja in filozofija ter nasveti so sicer zelo duhoviti, vendar površni. Komedija je imela zaradi svoje živosti lep uspeh. Režiser Kreft je sicer poizkušal dati komediji tudi nekaj socialnega zmisla, a ker je komedija strogo meščanska, ta njegov podčrt ni dosegel resnega učinka, je pa dokaz, da režiser vzame neko delo resno, oziroma da podčrta naš klic: več sodobnih socialnih del! J. K.

Od operetnih del omenjam najprej »**Havajsko rožo**«, ki jo je uglasbil P. Abraham. Lahka glasba, v zmislu modernih šlagerjev, je namenjena edinole prijetni zabavi; ima pa mnogo sentimentalno čustvenih izlivov, ki so sposobni poslušavca v primerenem razpoloženju krepko zajeti. To neproblematično glasbo je naštudiral dirigent dr. Švara, režijsko pa jo je z zunanjim bleskom izdelal režiser Br. Kreft. — Kar se tiče glavnih operetnih igravcev, so pisali ob tej priliki že dnevniki, da nam je tu potreba mladih, svežih moči.

Vredno je omeniti, da je v tem času debutiral pri nas v vlogi Cavara-dossija v Puccinijevi operi »**Tosca**« mladi tenorist g. F r a n c l. Pevec ima

lepo naravno podlago za dobrega pevca; toda potrebna je še temeljita in skrbna nega. Če je bo tenorist deležen in če se bo tudi sam s potrebno energijo oblikoval, se bo mogel povzpeti do znatne pevske višine.

Zadnja novost v našem opernem gledališču je bila na novo predelana uprizoritev Verdijeve opere »**Traviata**«. Lahkotna glasbena in dramatsko ne ravno problematična snov tega že precej premlevanega dela morda lahko služi kot privlačna sila za čim širšo javnost in tako pripomore k reševanju težkega vprašanja gledališke krize. — O delu samem z ozirom na njegovo popularnost nimam ravno mnogo povedati. Vsebina je povzeta po Dumasjevi drami »Dama s kamilijami« in obdeluje žalostno zgodbo mladega dekleta, ki je bila že v prvi dekliški dobi vržena v sredo življenja, ki ga je užila, a končno zahrepenela po lepi duševni ljubezni; toda tik pred pragom tega doživetja podleže njena rahla narava smrti. Glasba je polna prijetne estetske lahkotnosti, zrasla iz tipičnega italijanskega temperamenta, ki ljubi čustveno kantileno. V tem smislu je grajena pretežno monodično, dočim to pevska melodijo le prav rahlo spremlja v ritmični različnosti enostavna harmonika.

Nova uprizoritev je dosegla lepo višino. Glasbeno stran je to pot res do lepih fines izdelal dirigent Niko Štrifof. Z njim v zvezl pa je režiser Bratko Kreft zmiselno črtal nekaj nepotrebnosti, obenem pa dal odrski celoti prikupen in efekten obraz. — Glavno težo igravske strani nosi ga. **Zlata Gjungjenac** kot Traviata in je tej teži tudi povsem kos. Njena doživljena igra, predvsem pa odlično petje, ki ravno v tej smeri skladateljevanja lahko najde največjo možnost uveljavljanja, dosega tolikšno umetniško višino, da ji gre brez pridržka ime velike umetnice. Kot partner ji je dostojno sledil tenorist g. Gostič.

U.

»Stoji, stoji Ljubljanca«. Spisal N. Pirnat, režiral in dodal Bratko Kreft, uglašbil Bravničar. dirigiral Šušteršič — sami mladi ljudje, od katerih bi človek pričakoval nečesa, kar bi nas prevzelo, kar bi nam dalo slutiti hotenje današnje dobe in nam predočilo iskanje mladih. Toda — ta revija ali kako bi imenoval to čudno stvar — je pokazala, da samo govor-

Mariborsko gledališče.

Vombergar: Voda. Precej slovenskih igrice je vzkliklo po vojni, a skoraž sleherni je zadel vzklik: Kaj pa je tebe treba bilo! Z nekakim strahom stopi človek ob vsaki premieri slovenske igre v hišo lepote, boječ se, ali bo delo vredno odrskega sveta — ali bo zašlo le po milosti tega ali onega na oder, potem pa izginilo v pozabo, v nič. Tesno je gledavcu pri srcu, ko zazija pred njim prazna hiša, le nekaj dobrih obrazov s toploto v očesu opaziš okrog sebe. Tema, zastor se dvigne in pokaže se svet mladega dramatika Vombergarja, ki se je nepričakovano dvignil iz mirne slovenske teme kot raketa, ki zažari in posveti, da obstane slehernik in da začudeno pogleda. Nihče ga ni poprej opazil, ni pisal uvodov, novelic. Udaril je kot Mojzes v skalo in pri tekla je Voda. Narodu je vzel misel in narodu vrača delo, ki sicer ni kaka težka desertna pijača, ki bi jo morali oceniti z natančnimi merili, je pa vsakdanja voda, ki diši še po nekaterih primesih, je pa zdrava. Lep spomenik našemu kmetu, ki ima svoje senčne strani, a jih prizna, se končno pošali na njihov račun, pa je prav njemu in okolici. Nov profil našega kmeta je podan v tem spomeniku; kmet omahuje, je za vodovod, pa ni za stroške, dal pa bi denar v slavo onemu, ki bi mu napeljal vodo, seveda zastonj. Vaški slikar izrabi to kmetovo stran, a potrebna je bajka o bogatem Američanu, deus ex machina. Kresanje obeh županov, sedanjega in bivšega, vmes občinski taj-

jenje, hvalisanje in ne vem, kaj še — ni nič, če človek nima onega, kar ga usposobi do ustvarjanja: umetniškega gledanja in umetniške pravičnosti. Zato je Ljubljanca odtekla...

Uprava je storila prav, da jo je črtala z repertoarja. Zato ne govorim obširneje, temveč le beležim.

J. K.

nik, okoli kmetski originali, za ocvrek pa dva ljubavna para. Voda je komedija, a nevarna za režiserja in igravce, nevarna, da se zmeni v komedijantstvo. Režiral je Vl. Skrbinek. Vloge so bile dobro razdeljene, tempo skladen, tudi pavze močno učinkujoče. Podčrtavanje posameznih tipov je bilo premočno; preveč je bilo kričanja, opletanja in sunkovitih skokov. Izgovarjava je bila slaba; v tem oziru bi bilo treba mnogo popraviti. Če že ni mogoče vztrajati do konca igre v enem narečju, naj bi se uporabljal vsaj književni jezik! — Grom (Rebrnik) se je približeval županu včasih bolj, včasih manj. Dragutinovičeva precej dobro pazi na jezik, igra pa ji itak teče. Starčeva in Anka sta si blizu. Kraljeva (Katica) odkrije lahko marsikaj, ker ima močno voljo in fantazijo. Pavle Kovič je ugajal, lahko bi se nekoliko brzdal. Furijan (Kne) je ustvaril v maski in govoru, deloma v igri močno figuro. Zakrajškova (Hribarica) je igravka po božji volji. Harastovič (Šimen) je dobro vodil bajtarje, le teksta naj ne spreminja in naj ne popravlja dramatika. Ostali so dali vsak svoje. Pri premieri je bil navzoč tudi avtor, ki so ga gledavci in igravci prav toplo pozdravili. — Voda je pisana za narod, za deželo; težko delo, a hvaležno. Podeželski režiserji in igravci, oglejte si igro v Mariboru, pa se boste navdušili za njo kot malo za katero, gotovo jo boste presadili na domača tla.

J. Potokar

Filmsko poročilo

Oporoka dr. Mabusea je film, ki dokumentira ustvarjavo moč filmske umetnosti. Ravnina fotografije, zlita z globino filmskega prikaza, je tu izčrpana do popolnosti in je dokaz, kaj filmski ustvarjavec lahko ustvari že iz najbolj povprečnega manuskripta. Je dokaz, da je prav za prav polje filmskih ustvaritev še čisto neobdelano in daje ogromne, neizčrpne dimenzije ustvarjanja. Film, ki je režijsko in igravsko popoln, je vsebinsko sicer manj vreden, toda filmski prikaz dogodkov je dokazal, da je režiser mož velike ustvarjalne sile in pozna bistvo filmske dejavnosti. Režiserji naj bi si ta film ogledali, da bi vsaj delno spoznali sredstva, s katerimi je mogoče odtisniti življenje na platno in tako uporabiti nauke tu-

Glasovi naših odrov.

»Vrnitev« v Mostah.

Ljudski oder v Mostah je v nedeljo 26. preteklega meseca s svojimi igralci, samimi mladimi fanti in dekleti, priredil igro »Vrnitev« od Joža Vombregarja. Ko sem gledal predstavo, me je objelo veselje. Toliko vestnosti, toliko pridnosti, toliko dobre volje, zmislja za igro, okusa, mislil sem si: ne bo nas še konec, dokler imamo taka dekleta in take fante, ljudi s takim idealizmom! Predstava je potekla brez hibe, režijsko in igravsko je bila za ljudski oder zelo skrbno in dobro izvedena. Če bodo igralci tako resno vzeli vsako delo, jim je zagotovljen popoln uspeh pri vsaki predstavi — in pa še nekaj: da bodo tudi globino vsakega karakterja podali tako, kakor so zdaj njegovo zunanjo delavnost. Ne smem pozabiti omeniti ganljivega vmesnega prizora, ko je eden izmed igravcev pozdravil avtorja z besedami, ki kažejo, kakšno pot gredo zdaj ljudski odri, pot, ki je edino prava in po kateri bodo res vsi naši ljudski odri

di za režijo na odrih. Pri tej priliki bi rad poudaril sledeče svoje stališče, s katerim se nekateri morda ne strinjajo: umetnine ne tvori samo kvaliteta, t. j. samo popolna izdelava, temveč tudi občečloveški duh, ki veje iz nje, to je — tista občečloveška skupnost, ki je večna od Sofokleja do Hamsuna. Zato tudi film ni umetnina, če tvori samo oblike in popolno izčrpa snovi, ako mu manjka tiste živosti, ki je bit življenja od pamtiveka do danes, seveda podano v okolju in ideologiji vsake posamezne dobe. Zato tudi ta film ni umetnina, temveč bi sredstva, umska in tehnična, kakor so bila uporabljena tu, lahko povzdignila drug film do največje občečloveške veličine.

M. B.

žarišče narodne kulture, namreč: »Vodi nas veselje do ustvarjanja in s tem hočemo položiti vsaj zrno pri graditvi celokupne slovenske kulture.« Res, lep večer je bil — prav rad bom spet šel k tem idealnim fantom in dekletom.

J. K.

Cankarjevo „Pohujšanje v dolini šentflorjanski“ na diletantskem odru. Oder Sokola I v Mariboru je bli osnovan pred štirimi leti. Zbrali smo se, sami mladi fantje in dekleta, vsi z željo, da se preizkusimo na deski. V uporabo smo dobili oder bivše kadetnice, brez vsake najpotrebnejše opreme. Dobra volja je premagala vse zapreke. Vsaka uprizoritev je prinesla nekaj novega. Oprema odra se je boljšala in izpopolnjevala, izmed mnogoštevilnih „igravcev“ pa so se odlučili oni s pravo voljo do dela. — In v teh, ki so ostali, je vznikla želja, da po vrsti režijsko in igravsko lažjih veseloigrah, komedijah in dramah uprizorimo kako Cankarjevo delo. Ne vem, zakaj. Rekli so mi, da je Cankar težak, pa bi bo

Zgoraj maske dacarja, mežnarja in notarja, spodaj prizor iz prvega dejanja

njem preizkusili svoje zmožnosti. Spčetka smo mislili na „Hlapce“. Pa smo opustili misel na nje, ker je preveč sceničnih menjav, naš oder pa je skromno založen s kulisami. Končno smo se odločili za „Pohujšanje v dolini šentflorjanski“, ker smo bili mnenja, da se da scenerija pri manj realni igri poenostaviti, stilizirati. — S tovarišem Zlatkom sva se pogovorila: on bo uredil oder, jaz pa bom prevzel režijo. Ker tudi naš blagajnik ni odpovedal svojega sodelovanja, je bila uprizoritev vsaj s te strani zagotovljena. — Igravci so bili vsi navdušeni za uprizoritev. Jaz sam manj. Imel sem mnogo pomislekov: ne gre, da bi takile diletanti brez tradicije mrcvarili Cankarja na odru, lahko pa se tudi blamiramo, da bo ves dosedanji ugled odra pokopan. In končno: ali bo naša, večinoma delavska publika imela razumevanje za take in slične eksperimente? — Vsi ti pomisleki so izginili po prvih vajah. Igravci-diletanti so se s takim razumevanjem in veseljem lotili farse, da sem jih moral biti vesel. Kljub temu, da so bile vaje vsak večer, ni bilo nikoli dolgočasno. Vsak večer, vsaka vaja je prinesla kaj novega. Tekst je tekel sam od sebe, včasih kar brez suflerja. Večer za večerom smo vsi vedno znova prisluhnili besedam Jacinte in Petra in tiho, tako sveto tiho je bilo na odru. Vsak izmed nas je doživljal

in to vedno znova. V dobrem mesecu je bila farsa do potankosti (diletantske seveda) naštudirana. — Scenerijo smo zelo poenostavili: vsa tri dejanja ista scena, samo najbistvenjša oprema se menja. Bila je enostavna in cenena, a vendar učinkovita. Veliko pažnjo smo pa posvetili lučnim efektom. — Potem smo igrali, igrali s samozavestjo, da smo dobro igrali. To nam je potrdila tudi publika, ki nas je nagradila z razumevanjem. In to je tudi diletantom najlepše plačilo za njih trud.

Drago B.

Odri, ki žele uprizoriti Jurčičevega „Desetega brata“ po najnovejši predelavi g. Ferda Delaka, lahko naročijo to igro pri nas. Naši člani-odri imajo primeren popust.

Ciril Debevec kot inkvizitor v „Sveti Ivani“

Urednika poročata.

Igro »Sluga dveh gospodov« začnemo pošiljati te dni. Vse naše naročnike prosimo, naj nam sporoče, kako jim igra ugaja.

Igri »Slabo vest« in »Katakombe« smo oddali v tisk in bodo naročniki obe knjigi prejeli še do prihodnje številke.

Prijateljski stik med uredništvom in revijo bomo poglobili na ta način, da nam naši naročniki po izidu vsake številke poročajo svoje mnenje o reviji, ki ga bomo po možnosti objavili.

Dopisnikom sporočamo, da objavljamo dopise po vrstnem redu, po katerem prihajajo k nam.

»Pod oknom«, spevoigro v dveh dejanjih, ima v zalogi naša založba. Je zelo prijetne, domače vsebine in še prijetnejše glasbe. Je slika fantovskega nočnega življenja na vasi, polna zdravega humorja in nočne fantovske romantike. Igro izdamo le v slučaju, da se prijavi zadostno število interesentov; cena igri bi bila okrog 300 Din (v petih izvodih s partiturnimi vred), v čemer je všteta že avtorska taksa (za nečlane 450 Din).

Cenodokus — pariški doktor, krasen misterij, izda Založba Drama za velikonoč, da ustreže tudi tistim

Uprava poročata.

Vsem tistim, ki še doslej niso poravnali svojih obveznosti, sporočamo, da bomo ustavili nadaljnje pošiljanje revije; knjige bomo poslali le tistim naročnikom, ki so svoje obveznosti že izpolnili.

Vse naročnike prosimo, naj nam takoj javijo, če ne dobe revije pravočasno. Prav tako naj nam takoj pišejo po položnice, če njihovemu zvezku ni bila priložena.

Nagrade. Opozarjamo, da dobijo oni naročniki, ki nam pridobijo 6 novih naročnikov, kateri plačujejo, re-

odrom, ki žele uprizarjati tudi take igre. Vsi odri, ki reflektirajo na ta misterij, naj nam to javijo najkasneje do konca januarja! —

Legitimacije. Vsi člani, ki se želijo poslužiti ugodnosti, ki jih uživajo kot člani naše založbe, n. pr. popusta pri Narodnih gledališčih, naj pišejo po legitimacije. S poštnino vred stane 3.50; denar pošljite v znamkah.

Prošnja. Vse naročnike prosimo, naj nam pošljejo naslove igravcev in igravk ter širijo našo revijo. Kdor pridobi 6 naročnikov, bo dobival revijo zastonj in če je že plačal, bo dobil denar nazaj. Poleg tega naprošamo vse naročnike, naj nam sporoče, če jim na reviji morda ni kaj všeč, oziroma kaj nam še svetujejo.

C. Debečev članek o režiji začnemo objavljati v prihodnji številki.

Valo Bratina: O sceneriji nadaljujemo v prihodnji številki, kakor tudi F. Delakov članek o ljudskem gledališču.

Popravek: V zadnji številki so v članku Fr. Vodnika: Ivan Pregelj nastale sledeče pomote: »šmarca« beri »šmonca«, na drugi strani članka mesto: združil moderno intracijo = in tradicijo!

vijo zastonj. Kdor pridobi 10 naročnikov, dobi omenjeno nagrado, poleg tega pa še eno knjigo naše izdaje po izberu.

Zastonj bomo oskrbeli luksuzno vezavo vsega letnika »Drame« tistim naročnikom, ki bodo plačali celoletno naročnino do 15. januarja.

Vombergar: »Vrnitev« je drama iz povojnega kmetiškega življenja. Slika težke posledice vojne v slovenski družini, ko se še po mnogih letih odpirajo nezaceljene rane, ki jih je tej

zadal strupeni meč vojne. Drama se vrši na božič ter prikazuje slovenske božične običaje in je zato primerna za božični, zaradi svoje resnosti pa tudi za postni čas. Knjiga stane 22.— Din, za člane naše založbe pa 15.— Din. Oder, ki kupi 4 izvode, je prost avtorske taktijeme. Opozarjamo, da je knjige v zalogi komaj še 100 izvodov in naj si jo zato odri, ki jo žele uprizoriti, pravočasno rezervirajo!

Vombergar: »Voda«, znana vesele igrata, je v zalogi popolnoma pošla. Napovedana je bila druga izdaja, a letos ta ne bo izšla. Ker se zato odri ne morejo več poslužiti ugodnosti, da so prosti taktijem, če kupijo 4 izvode (knjige), plačajo odslej avtorsko taktijemo v znesku 8% (člani naše založbe 5%). Isto bo veljalo za »Vrnitev«, ko bo zaloga pošla.

Vsi, ki bi želeli sodelovati pri filmu (kot igralci), naj se čim prej javijo, ker so vaje že v polnem teku.

Kdor bi želel pri filmu tudi finančno sodelovati, naj javi svoj naslov in vsoto, katero bi bil pripravljen vložiti, na naslov: Slovenski film »Triglav«, Ljubljana, pošt. pred. 139.

Opomini. Vsem, ki so zaostali na naročnini, smo poslali opomine. Naj nam tega ne štejejo v zlo; naj se zavedajo, kar tu javno pribijamo, da mi ne delamo z nobenim kapitalom, temveč da smo odvisni le od tistih svojih zvestih in vestnih naročnikov, ki pravočasno poravnajo svoje obveznosti. Mi se bomo potrudili, da bomo dali svojim naročnikom revijo po njihovi želji, zato pa imamo tudi pravico, da zahtevamo od svojih naročnikov, da nas honorirajo s točnim plačevanjem. Roka umije roko, delajmo kot ena dramska družina, izpolnjujmo vsak svoje dolžnosti, pa bomo koncem leta imeli lepo vezano revijo, ki ne bo samo v okras knjižnici, temveč bo tudi temelj v razvoju dramatike pri Slovencih.

Prepisovanje vlog v igri je eno najtežjih del podeželskih odrov. Ne le,

da je to delo sila zamudno, temveč vnesejo prepisovalci v besedilo toliko napak in netočnosti, da igra dokajkrat že zaradi tega nima pravega uspeha. Zato smo se odločili, da bomo za svoje odre izdali pri vsaki gri še toliko knjig (na slabšem papirju v broširani obliki), kolikor je vlog v igri, če se prijavi za to najmanj sto odrov. Na primer: V igri »Sluga dveh gospodov« je devet večjih vlog; oder naročnik dobi itak že tri izvode te igre v knjigi; eno rabi režiser, eno šepetavec, ostane torej na razpolago še ena knjiga; csem vlog je treba prepisati. Mi pa pošljemo na željo še osem zvezkov ter igre in vsak igralec ima tako svojo vlogo v celoti poleg vse ostale igre in mu ni treba prepisovati; če hoče, lahko črta ostalo besedilo, tako da mu ostane le njegovo — ali pa svoje besedilo z rdečim svinčnikom podčrta. Če se torej prijavi 100 odrov, da bodo vzeli poleg knjig še 8 zvezkov, jim bomo poleg knjig poslali še te broširane zvezke za malenkostno ceno 50.— Din. (Za odre, ki niso naši naročniki, stane ta priloga 100 Din.) Najkasneje do 15. januarja naj nam odri sporoče, če so pripravljene naročiti to prilogo (pod nazivom »p r i l o g a«) za igri: »Sluga dveh gospodov« in »Slaba vest«, oziroma za katero izmed teh dveh iger.

Velike nagrade in zastonj zdravniške, pravne, zemljemerske nasvete imajo kupci Delavsko kmetske pratike. Stane 4 Din; kdor jih proda ali kupi 4, dobi peto zastonj. Iščemo tudi poverjenike za prodajo te pratike. Javite se takoj, ker bo pratika kmalu razprodana!

Vse naročnike in prijatelje naše ustanove prosimo, agitirajte za našo revijo, jo zahtevajte povsod, v gostilnah, kavarnah, v čakalnicah, pri zdravnikih itd., obenem pa jo ob vsaki igri priporočajte obiskovavcem; kajti čim več bo naročnikov, tem popolnejša bo revija in tem več dobrega bo založba lahko nudila odrom.

Vprašanja in odgovori.

L. N. v M. — Revnim članom naš odbor prav rad daje popust pri Dopisnem dramskem tečaju. Treba je le vložiti prošnjo na konzorcij Založbe Drame in v njej navesti svoje imovinsko stanje in zaposlenje. Teh prošenj ni treba naslavljati na uredništvo, ker je edino odbor konzorcija merodajen za zadeve finančnega značaja. Naslov pa ostane: Založba Drama, Ljubljana, poštni predal 139.

B. Š. v T. — Vprašate, kakšne pravice imate kot član zadruga Slovenskega filma »Triglav«. V glavnem so sledeče: 1. Imate dobro naložen denar, ki vam bo donášal lepe obresti in delež na dobičku. 2. Imate velik popust pri vseh izdajah (publikacijah) te zadruga. 3. Imate prvenstveno pravico do izbora igravcev za slovenske filme. 4. Imate pravico voliti in biti voljen v odbor. 5. Ste solastnik važnega kulturnega podjetja. Je

pa še več pravic, katere lahko razvivate iz združnega pravilnika. Zato je priporočljivo za vsakogar, da sodeluje pri tem podjetju, posebno važno pa je to za trgovce, obrtnike in občine, katerih kraji pridejo pri snemanju na vrsto, da tako uspešno obrabčajo pažnjo nase.

A. K. v Z. — Naslovna stran naše revije pomeni: pokončna slika pomeni žaloigro, vodoravna pa (rdeča) veseleigro, komedijo.

S. N. v M. — Vprašate, če je še čas za prijavo k filmskemu sodelovanju. Gotovo je, vsak čas se morete še prijaviti. Bojazen, da se vam bodo smejali, pa kar opustite. Gre za resno podjetje, ki potrebuje resnih sodelavcev. Najbolje pa se smeje tisti, ki se zadnji smeje in če imate talent in voljo, se boste kdaj lahko vi najbolje smejali.

Ga. Mira Danilova v vlogi svete Ivane
Levo: Ljudmila Pitojev v vlogi svete Ivane
(Glej članek „Družina Pitojev“ v 3. števil.)

Ljudski igravci

in režiserji!

Za izobrazbo v odrski umetnosti je nujno potrebno, da si ogledate kdaj tudi kake dobre predstave poklicnega gledališča, da si odrsko umetnost ogledate tudi tam, kjer je njeno svetišče, kjer se ta goji do najvišje popolnosti, to je v Narodnem gledališču. Mi vam v svojih poročilih poročamo o predstavah, ki jih upri-zarjata obe naši

Narodni gledališči, v Ljubljani in Mariboru

in vam tudi (po svojih kritikih) povemo, katere vam še posebej priporočamo, da si jih ogledate. Izrabite ugodnosti (popuste), ki Vam jih dajeta obe gledališči, pridite v skupinah in to nekaj dni vnaprej sporočite (ali pa naravnost upravi Narodnega gledališča). Oglejte si natanko režijo, nastop, mimiko, masko, izgovarjavo, razdelitev prostora v vsakem prizoru itd. — pa boste videli, da se boste mnogo naučili. Za deželo priporočamo predvsem popoldanske predstave, tisti pa, ki imate avtobusno zvezo tudi po večernih predstavah, pa posečajte tudi večerne!

SLOVENSKI FILM

vabi vse, ki jim je pri srcu domača zvočna filmska produkcija in povzdiga naše narodne kulture k udeležbi. Vsak naj postane solastnik te velike kulturne ustanove in tako pomaga graditi pot, po kateri se bomo mogli uveljaviti v kulturnem svetu. Zadruga bo poleg igravskih filmov proizvajala tudi kulturno in tujsko-propagandne filme, da tako seznaneni s svetom našo domačo zemljo z vsemi njenimi lepotami in bogastvom. Kdor kupi več deležev plača članarino le enkrat. Glej pojasnila v reviji! —

REGISTROVANA ZADRUGA Z O. Z.
"TRIGLAV"

Delež je Din 200·-, članarina (vpisnina) Din 50·-

VELIKE NAGRADE

dobe kupci Delavsko kmetske

PRATIKE

ki je izšla pretekli mesec. Pišite po pratiko

Stane samo Din 4·—

Vsebuje vse praktične nasvete, razne tabele, članke, film

ZASTONJ

posreduje v vseh zadevah: pravnih, zdravstvenih i. t. d.

Naročite pri založbi DRAMA, Ljubljana